

SAVONIA

ammattikorkeakoulu

OPINNÄYTETYÖ - YLEMPI AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

”SE ITSESUOJELUVAISTO PUUTTU
TÄYSIN.”

PÄIHTEIDEN KÄYTÖN JA
AMMATTIAVUN MUISTELLUT
MERKITYKSET NAISEKSI
KASVAMISESSA

Opinnäytetyö

TEKIJÄ

Marjo Kemiläinen

Kiitokset

Tahdon kiittää tutkimukseen osallistuneita naisia koko sydämestäni. Kiitos, kun luotitte minuun ja kerroitte minulle nuoruusvuosien muistoista. Teidän rohkeutenne ja sitkeytenne elämässä on jotain ihmeellistä. Kiitos Pirjo ohjauksestasi, ilman sinun apuasi ja tukeasi en olisi selvinnyt. Kiitos ystävät, jotka jaoitte ajatuksia ja tunteita työn äärellä, olette korvaamattomia.

Maailma on hurjan paha paikka
Maailman on itkevien lasten
tallottujen tarinoiden
vihaan varttuneiden
hiekkalaatikko

Maailma on hurjan ruma
ja kuitenkin niin häkellyttävän kaunis
että vaikka vain hetken
viivytelisi siinä missä
tuuli lepertelee puille
saa nähdä kuinka yhtä vieläkin
eniten saa aikaan rakkaus

Kesken- Elina Salminen

Kuopiossa 24.1.2023

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Tutkinto-ohjelma Kuntoutuksen tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä(t) Marjo Kemiläinen	
Työn nimi "Se itsesuojeluvaisto puuttu täysin." Päihteiden käytön ja ammattiavun muistellut merkitykset naisiksi kasvamisessa.	
Päiväys	24.1.2023
Sivumäärä/Liitteet	38
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Hyvää jälkeä-hanke/Savonia ammattikorkeakoulu	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Nuorten mielenterveyden ja päihdekäytön haasteet ovat aikamme yhteiskunnallinen ilmiö, joka on tuonut haasteita myös alan auttajille ja palvelujärjestelmän kehittämiseksi. Syitä nuorten päihteiden käyttöön ja mielialaoireiluun voi olla useita, mutta todennäköisesti ilmiössä on kyse monen eri asian yhteisvaikutuksesta. Nuorilla, joilla on mielenterveyden ja päihteiden käytön kanssa haasteita ovat usein myös asiakkuudessa lastensuojeluun tai jälkihuoltoon. Päihteiden käytön yhteydessä nuoret ovat myös alttiita väkivallalle ja hyväksikäytölle. Erityisesti tytöt ovat haavoittuvassa asemassa ja heidän naisiksi kasvamisen haasteensa korostuvat päihteitä käyttävissä miesvaltaisissa yhteisöissä.</p> <p>Tässä tutkimuksessa tutkittiin muistelutyömenetelmän avulla sijais- ja jälkihuollon tuen piiriin kuuluneiden kahden nuoren naisen kokemuksia nuoruusvuosien päihteiden käytöstä ja sen vaikutuksista naisiksi kasvamiseen. Tavoitteena oli myös tuottaa tietoa ammattiavun merkityksestä nuorten naisten elämässä.</p> <p>Tutkimuksen toimeksiantajana toimii Tampereen yliopiston, Savonia-ammattikorkeakoulun ja SOS-Lapsikylän yhteinen tutkimus- ja kehittämishanke. Opinnäytetyöstä saadun tiedon avulla vastataan Hyvää Jälkeä -hankkeen tavoitteeseen eli tunnistamaan ja ymmärtämään jälkihuoltoon osallistuvien nuorten ja ammattilaisten jälkihuoltokokemukseen vaikuttavia mekanismeja ja saada tietoa, miten palvelujärjestelmää voidaan kehittää vastaamaan aikuistuvan nuoren tarpeita.</p> <p>Tutkimuksen tulokset osoittavat, että varhaisnuoruudessa alkanut päihteiden käyttö oli heti alusta asti haittoja aiheuttavaa ja päihderiippuvuus kehittyi melko pian. Päihdehoitoa ei ollut saatavilla alaikäisenä. Päihteiden käyttö ja siihen liittyneet väkivaltaiset tapahtumat vaikuttivat merkittävästi naisten naisiksi kasvamiseen. Nuoret naiset kokivat, että ammattiapu ei kyennyt juurikaan auttamaan heidän naisiksi kasvamisensa vaan heidän kaltoinkohtelunsa traumatisoi heitä lisää. Jälkihuolto ei toteutunut tarkoituksenmukaisesti vaan jäi taloudelliseksi tueksi vailla muuta aikuistumisen ja itsenäistymisen tukea.</p> <p>Jatkossa tutkimuksen kohdentaminen sijais- ja jälkihuollossa toteutettavaan päihdetyöhön olisi ensiarvoisen tärkeää. Sen puuttumisella on merkittäviä kansantaloudellisia ja kansanterveydellisiä vaikutuksia puhumattakaan inhimillisestä kärsimyksestä, joka koskettaa päihteiden käyttäjiä sekä heidän läheisiään. Tutkimuksen edetessä huomiota kiinnitettiin siihen, miten vähän Suomessa on tehty tutkimusta nuorten psykiatrisesta osastohoidosta. Osallistavilla tutkimusmenetelmillä olisi mahdollisuus saada paljon arvokasta tietoa nuorten kokemuksistaan.</p>	
Avainsanat Nuorten päihteiden käyttö, naisiksi kasvaminen, jälkihuolto, lastensuojelu, Hyvää Jälkeä-hanke, ammattiapu	

SAVONIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES THESIS

Abstract

Field of Study Social Services, Health and Sports	
Degree Programme Master's Degree Programme in Rehabilitation	
Author(s) Marjo Kemiläinen	
Title of Thesis "The instinct for self-protection was completely lacking." The remembered meanings of substance use and professional help in growing up as a woman.	
Date 24.1.2023	Pages/Appendices 38
Client Organisation /Partners Good Traces research project/ Savonia University of Applied Sciences	
<p>Abstract</p> <p>Adolescent substance abuse and mental health problems are a societal phenomenon of our time. It has brought challenges to both professionals and social service system development. The reasons for adolescent substance abuse and mental health symptoms can differ, but the phenomenon is likely caused by a variety of factors. The adolescent population suffering from mental health problems or substance abuse are often clients in child welfare or child welfare after-care. Substance abuse makes the youth prone to violence and abuse. Especially girls are in a vulnerable position when growing into womanhood in and male-dominated communities that use substances.</p> <p>This study examines two young women and their experiences of adolescent substance abuse, and its effects on growing into womanhood. They were clients in child welfare substitute care and after-care. This study was done by using the collective-memory method. The data consists of memories related and discussed by the study participants and the researcher.</p> <p>The study was commissioned by Good Traces research project, which is led by Tampere University with Savonia University of Applied Sciences and SOS Children's Village as consortium partners. The information gained from the study will be used to answer Good Traces research project's objectives to identify and understand experiences of young people and professionals participating in after-care and the mechanisms affecting these experiences, and to gain information how the service system can be developed to meet the needs of young adults.</p> <p>The results of the study show that early adolescence substance use had negative effects immediately and substance addiction followed soon after. Substance abuse treatment were not available for minors. The substance abuse and the related violent events significantly affected the women as they grew into womanhood. The young women felt that professional help could not support their growth into womanhood, but rather their mistreatment traumatized them further. The after-care did not take place as intended, but it was mostly financial aid without social support needed for growing up and becoming independent.</p> <p>In the future the studies should be focused on substance abuse services in child welfare and after-care. The lack of substance abuse services in this population has significant effects on the national economy and public health. Additionally, it has an immeasurable negative effect on the substance abusers and their family members. As the study progressed, we noted the lack of research done in Finland on the adolescent psychiatric inpatient care. Inclusive research methods could be used to gain valuable information about adolescents and their experiences.</p>	
<p>Keywords</p> <p>Adolescent substance use, growin into womanhood, after-care, child protection, Good Traces research project, professional help</p>	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	7
2	NUORTEN MIELENTERVEYDEN JA PÄIHTEIDEN KÄYTÖN HAASTEITA	8
2.1	Yhteiset asiakkaat tutkimustiedon valossa	8
2.2	Päihdekäytölle altistavat ja suojaavat tekijät	8
2.3	Päihderiippuvuuden kehittyminen.....	9
2.4	Nuorten traumaattiset kokemukset	9
2.5	Laitoksissa tapahtuva kaltoinkohtelu	10
2.6	Mielenterveys- ja päihdetyön ammattiapu nuorten tukena	10
2.7	Palveluiden haasteita	11
3	TYTTÖJEN KASVU NAISEKSI	12
3.1	Naiseksi kasvaminen	12
3.2	Tyttöjen haavoittuvuus.....	12
3.3	Naiserityinen työote	13
3.4	Tyttö- ja naistutkimuksen näkökulmia	13
4	SIJAIS- JA JÄLKIHUOLTO	14
4.1	Sijaishuolto.....	14
4.2	Jälkihuolto ja sen ajankohtaiset muutokset	14
4.3	Hyvää Jälkeä-hanke	15
5	TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TARKOITUS.....	16
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	17
6.1	Muistelutyömenetelmän historiaa ja lähtökohta.....	17
6.2	Muistelutyömenetelmä ja sen tavoitteet.....	17
6.3	Tutkimuksen toteutus.....	18
6.4	Aineiston analyysi	19
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET	21
7.1	Varhaisnuoruuden raskaat vuodet	21
7.2	Kohti aikuisuutta päihderiippuvuuden varjoissa	24
8	TUTKIMUSTULOSTEN TARKASTELUA JA POHDINTAA	27
8.1	Tutkimustulosten tarkastelun lähtökohta	27
8.1.1	Nuoruuden päihteiden käyttö	27
8.1.2	Työstä naiseksi kasvaminen päihteiden varjossa.	28

8.1.3	Ammattiapu nuoruusvuosina	29
8.2	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	30
8.2.1	Luotettavuus	31
8.2.2	Eettisyys	32
8.3	Tutkimuksen merkitys ja oma oppiminen	32
8.4	Jatkotutkimusaiheet	33
LÄHTEET	34

1 JOHDANTO

Nuorten mielenterveyden ja päihteiden käyttöön liittyvät haasteet ovat aikamme yhteiskunnallinen ilmiö, joka on esillä melko paljon etenkin mediassa. Ne ovat tuoneet arjen haasteita sosiaali- ja terveys sekä opetuslalla jo usean vuoden ajan. Syitä nuorten päihteiden käyttöön sekä mielialaoireiluun voi olla useita, mutta todennäköisesti ilmiössä on kyse monen eri asian yhteisvaikutuksesta. Erityisesti lapset, joilla on käytöshäiriöitä kokeilevat päihteitä nuorena ja heidän päihteiden käyttö jatkuu usein myös aikuisuudessa. Päihteiden käytöllä nuori voi hakea helpotusta mielialan ja tunnetilojen säätelyyn ja tämä on näkynyt muun muassa huumeiden käytön lisääntymisenä viimeisen vuosikymmenen aikana. Ongelmakäyttäjistä 21 % on 15–24-vuotiaita. (Rönkä, Ollegren, Alho, Brummer-Korvenkontio, Gunnar, Karjalainen, Partanen, Väre, 2020,4). Päihteiden käyttö altistaa myös seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen ja nuoret ovat myös alttiita silloin väkivallalle ja hyväksikäytölle. Erityisesti tytöt ovat haavoittuvassa asemassa varhaisuudessaan.

Päihteitä käyttävillä nuorilla on usein useita ns. ammattiauttajia tukena elämän varhaisissa vuosissa sekä kontakti lastensuojeluun tai jälkihuoltoon. Palvelut ovat kuitenkin olleet usein riittämättömiä (Valvira, 1, 2022). Tämä on johtanut kansantaloudellisesti- ja terveydellisesti merkittävään, useita vuosia kestäväan korjaavaan työhön sekä inhimilliseen kärsimykseen, joka koskettaa päihteiden käyttäjiä sekä heidän läheisiään. Lastensuojelulla ja jälkihuollolla on ollut tarvetta kehittää toimintaansa vastaamaan ajan tuomiin haasteisiin. Kehittämistarpeeseen on vaikuttanut sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuminen ja jälkihuoltoa koskeva lakiuudistus, jonka myötä jälkihuolto nuorten ikäraja on noussut 25-vuoteen. Jälkihuollon kehittämistarpeeseen on sosiaali- ja terveysministeriö vastannut myöntämällä vuonna 2021 rahoituksen Hyvää jälkeä-hankkeelle, jossa tutkitaan sijaishuolosta itsenäistyvän nuoren jälkihuoltoa sekä kehitetään laadukasta jälkihuoltoa.

Tämän opinnäytetyön myötä minulle on avautunut mahdollisuus tutkia kahden naisen muistoja varhaisuudesta aina 25-vuotiaaksi saakka. Tutkimukseni tavoitteena on tuottaa tietoa muistelumenetelmän avulla jälkihuollon tuen piiriin kuuluneiden nuorten naisten kokemuksista nuoruusvuosien päihteiden käytöstä ja sen vaikutuksista naiseksi kasvamiseen. Tavoitteenani on myös tuottaa tietoa ammattiavun merkityksestä nuorten naisten elämässä. Tutkimukseni tarkoituksena on ymmärtää niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat nuorten naisten päihteiden käyttöön ja miten se vaikuttaa naiseuden kehittymiseen nuoruudessa sekä ymmärtää, miten ammatillinen tuki tukee heitä sijais- ja jälkihuollon aikana sekä kehittää jälkihuoltoa tuoden esille nuorten naisten ääni.

Tämä opinnäytetyö on osa Tampereen yliopiston johtamaa Hyvää Jälkeä-hanketta. Hankkeessa on tarkoitus tutkia jälkihuoltoa, joka toimii itsenäistyvien nuorten tukena ikävuosina 18-25. Tutkimuksesta saadun tiedon avulla pyritään vastaamaan myös Hyvää Jälkeä- hankkeen tavoitteeseen eli tunnistamaan ja ymmärtämään jälkihuoltoon osallistuvien nuorten ja ammattilaisten jälkihuoltokokemukseen vaikuttavia mekanismeja. (Sosiaali- ja terveysministeriö).

2 NUORTEN MIELENTERVEYDEN JA PÄIHTEIDEN KÄYTÖN HAASTEITA

Nuorten mielenterveyden ja päihteiden käytön haasteet ovat merkittävä yhteiskunnallinen haaste ja ne kietoutuvat yhteen monin eri tavoin. Nuorten päihteiden käytössä on merkkiä polarisoitumisesta eli osa nuorista voi yhä paremmin ja osalla on monenlaisia ongelmia kuten päihteiden käyttöä ja mielenterveysongelmia.

Erilaiset psykiatriset häiriöt lapsuudessa lisäävät päihdeongelmien todennäköisyyttä. Varhaiset traumaattiset kokemukset tai hoivan laiminlyönti liittyy lähes aina nuorten päihteiden käyttöön. Päihteiden käytön taustalla voi olla myös puutteita vanhemmuudessa tai vanhempien omia ongelmia. (Dierker, Merikangas & Szatmari, 1999). Päihteiden käyttö alkaa keskimäärin 12–13-vuotiaana ja päihdehäiriöiden kehittyminen alkaa pian sen jälkeen. Päihdehäiriöt ovat luonteeltaan usein pitkäaikaisia, vaikeahoitaisia sekä helposti uusiutuvia. Päihdeongelmilla on suoraa vaikutusta mielenterveyteen ja varhainen aloittamisikä altistaa vakavalle psyykkiselle oireilulle. (Von der Pahlen, Lepistö & Marttunen, 2013, 114. Nuorten runsas ja varhain alkanut päihteiden käyttö voi aiheuttaa riskin aivojen kehittymiselle sekä muuttaa aivojen rakenteita ja toimintaa vaikuttaen jatkossa kognitiiviseen suoriutumiseen ja päihdeongelmien syntyyn (Hyytiä 2015,937). Teini-ikäisillä huostaanotetuilla nuorilla on usein psyykkistä oireilua ja mielenterveysongelmia. HuosTa-hanke tutki nuorten päihteiden käyttöä ja sen mukaan yli 13-vuotiaista huostaanotetuista 25 %:lla on merkittävää alkoholin käyttöä ja 23 %:lla on arvioin mukaan muiden päihteiden käyttöä. (Heino, Hyry, Ikäheimo, Kuronen & Rajala 2016, 72.)

2.1 Yhteiset asiakkaat tutkimustiedon valossa

Kuten jo edellä on todettu, niin merkittäväällä osalla sijoitetusta nuorista on haasteita psyykkisen terveyden kanssa, ja he ovat psykiatrisen hoidon tarpeessa. Heillä on todettu olevan vakavia mielenterveyden häiriöitä enemmän verrattuna muuhun väestöön (Kraav, Kaittä, Anis 2021.) Yhteisasiakkuutta sijoitetuilla nuorilla on tutkittu melko vähän Suomessa. Metteri ja Kiuru ottivat asian tutkimuksen kohteeksi vuonna 2014. He tutkivat lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian yhteisiä asiakasprosesseja ja totesivat, että yli puolet potilaista olivat yhteisiä. He totesivat, että tietyn tyyppiset psykiatriset sairaudet ja seksuaalista väkivallan kokemukset ovat taustalla yhteisasiakkuudessa etenkin työttöillä, joilla on käytös- ja päihdehäiriöitä. Muutama vuosi myöhemmin Terveys- ja hyvinvoinninlaitos keräsi vuonna 2018 ensimmäisen kerran tietoa siitä, minkälaisia määriä on lastensuojelun- ja nuorisopsykiatrian yhteisiä asiakkaita. Yhteisasiakkaiden määrä oli noin 6700 lasta ja näistä 1200 lasta ja nuorta oli lastensuojelun sijaishuollon osoittamassa sijoituspaikassa sekä vuodeosastolla. (Heino, Forsell, Eriksson, Känkänen, Santalahti & Tapiola 2018.) Päihteet voivat olla osallisena siihen, että nuori päätyy laitoshoidon.

2.2 Päihdekäytölle altistavat ja suojaavat tekijät

Päihdekäytön aloittamisen ikä luo selkeän riskin, mitä nuorempa päihdekäyttö aloitetaan sitä, suurempi riski on ongelmakäytölle. Eräät persoonallisuuden piirteet vaikuttavat lisääntyneeseen riskiin. Persoonallisuuden piirteitä, jotka voivat vaikuttaa lisääntyneeseen riskiin ovat muun muassa impulsivisuus, herkkyys ahdistukselle, toivottomuus ja elämishakuisuus. Erilaiset mielenterveyden häiriöt

altistavat päihdeongelmien syntyyn. Tällaisia ovat muun muassa lapsuuden hoitamattomat käytöshäiriöt, ADHD sekä masennus. Riskikäyttöä lisää myös perheeseen liittyvät tekijä, kuten valvonnan puute, perheriidat, muiden perheenjäsenten päihdekäyttö ja vuorovaikutusongelmat. (Kosola, Niemelä & Niemelä, 2018, 867.) Turpeinen (2004, 80–82) nostaa ahdistuksen yhdeksi merkittäväksi tekijäksi, joka saa nuoret käyttämään huumeita. Ahdistusta voi olla aiheuttamassa tunne-elämään liittyvät haasteet, joihin on vaikuttamassa kasvuolosuhteet ja erilaiset muutokset. Ahdistusta aletaan lievittämään päihteillä, jotka auttavatkin rentoutumaan ja ne lievittävät ahdistusta. Hän nostaa esille myös, kuinka yhteiskunnan arvot vaikuttavat omalta osaltaan riippuvuuksien syntymiseen.

Maltillisuus ja harkitsevaisuus ovat puolestaan suojaavia piirteitä sekä läheiset välit vanhempiin ja toimiva vuorovaikutus heidän kanssaan. Kaveripiirin ja harrastusten vaikutus voi olla joko suojaava tai riskiä lisäävä. (Kosola ym. 2018, 867.) Esimerkiksi lasten liikuntaharrastukset tukevat itsetunnon ja sosiaalisuuden kehittymistä fyysisen liikunnan oppimisen lisäksi.

2.3 Päihderiippuvuuden kehittyminen

Päihderiippuvuuden määrittelyyn vaikuttaa aina elettävä aikakausi ja kulttuuri. Joskus se nähdään syntinä ja pahatapaisuutena. Usein siihen liittyy rangaistuksen läsnäolo. Yhteiskunnassa päihdeongelmaa moralisoidaan nykyään vähemmän kuin aikaisemmin. Sosiaalisia ongelmia tarkastellaan helposti päihteiden kautta, vaikka taustalla voivat vaikuttaa ihmisuhteisiin tai elämään liittyvät haasteet. Päihderiippuvuus on ongelma, jossa on monta ulottuvuutta ja sen kielteiset seuraamukset voivat painottua eri tavalla eri ihmisillä heidän elämänsä osa-alueilla kuten esimerkiksi psykkiseen hyvinvointiin tai rikolliseen elämäntapaan. (Ruisniemi, 2006,15,20–21.) Nuorilla riippuvuus kehittyy nopeammin kuin aikuisilla. Päihderiippuvuuden kehittymisen jälkeen päihteiden käyttö muuttuu pakonomaiseksi ja kontrollointi on yhä vaikeampaa ja nuoren omat periaatteet katoavat. Hänen henkinen ja fyysinen vointinsa huononee myös vihan tunteet itseä kohtaan voivat tulla mukaan. Tässä vaiheessa päihteiden käyttöön voi liittyä itsemurhan ajatuksia. Kaikesta negatiivisesta huolimatta nuori ei välttämättä tunnista olevansa päihteistä riippuvainen. (Goldstein & Rogers 2012, 41–47.) Päihteiden käytön lieveilmiöt kuten väkivalta tulee usein jo hyvinkin varhain mukaan nuorten elämään.

2.4 Nuorten traumaattiset kokemukset

Päihteiden käyttö altistaa väkivallalle, jonka seurauksena nuori traumatisoituu. Nuori, joka on kokenut traumaattisia kokemuksia, oireilee monimuotoisesti kuten mielialavaihteluina tai käytöshäiriöinä. Heille voi kehittyä myös posttraumaattinen stressireaktio, jota yleisesti kutsutaan PTSD. Erityisesti sen kehittyminen tapahtuu henkilökohtaisen koskemattomuuden menettämisen yhteydessä. Nuorten posttraumaattisen stressireaktion oireet voivat olla hyvin aikuisten oireiden kaltaisia, mutta yliviireysoireet voivat näyttäytyä impulsiivisena riskikäyttäytymisenä. Nuoruusiän psyykinen kehittyminen voi hidastua, jopa pysähtyä traumaattisten kokemusten jälkeen. Nuoruusiän kehitystehtävien kuten persoonallisuuden kehittymisen, oman identiteetin ja seksuaalisuuden vahvistumisen sekä itsenäistymisen vaikeuksilla voi olla kauaskantoisia vaikutuksia aikuisiän mielenterveydelle. Tyttöillä ja nuorilla naisilla on suurempi alttius oireiluun sekä niillä, jotka ovat aikaisemminkin oireilleet psyykkisesti tai kokeneet traumaaja. (Aronen, Suomalainen 2016, 336–341.)

Pahimmillaan toistuvat traumaattiset tapahtumat johtavat uhriutumiseen, jossa alistuvuus, myötäileminen ja miellyttämishalu korostuu käytöksessä väkivallan tekijää kohden. Uhriutumisen kohde omii väkivallan tekijän todellisuuden ja hänen omat havaintonsa vääristyvät. Samalla uhri alkaa omaksua minäkuvaa, jossa hän on heikko, avuton ja riippuvainen pahoinpitelijästä sekä syyllistää itseään väkivallan teoista ja pitää sitä itseaiheutettuna tai ansaittuna. Häpeä ja arvottomuus leimaavat kuin polttomerkki uhrin elämää. (Nousiainen & Perttu 2002, 60.) Väkivalta esiintyy myös paikoissa, joissa sitä ei ole oletettavasti kuten erilaisissa laitoksissa.

2.5 Laitoksissa tapahtuva kaltoinkohtelu

Yleinen tietoisuus lastensuojelussa tapahtuvasta kaltoinkohtelusta ja väkivallasta kasvoi 1990-luvulla tutkimusten ja niiden tuloksien uutisoinnin myötä. Ellosen ja Pösön (2010,35) mukaan laitosväkivalta on moniulotteinen käsite, jossa on neljä ulottuvuutta; yksilöön kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö, sijaishuollon väkivaltaiset toimintatavat- ja kulttuurit, lasten hyväksikäyttöä ja järjestelmän väkivaltaiset piirteet. Etenkin sijaishuollon väkivaltaiset toimintatavat, joissa kasvatustapahtumat ovat ankaria ja nöyryyttäviä vaikuttavat sijaishuollon asiakkaiden arkeen negatiivisesti. Vuonna 2017 järjestetty nuorten foorumissa nuoret kertoivat kokemuksia ammattilaisten kohtaamisista sijaishuollon aikana. He kokivat jääneensä ilman apua ja tukea kohdattuaan väkivaltaa. He kohtasivat myös vähättelyä sekä sivuuttamista yrittäessään puhua kokemuksistaan. (Muukkonen 2017,40.)

Laitosväkivalta voi omalta osaltaan tuottaa vakaviakin traumaattisia kokemuksia nuorille. Koivula, Ellonen, Ikonen ja Paavilainen (2020, 268) tutkivat sijoitettujen nuorten kaltoinkohtelun kokemuksia lastensuojelulaitoksissa ja ammatillisissa perhekodeissa. Kaltoinkohtelijoina olivat aikuiset eli ohjaajat, hoitajat, sijaisvanhemmat. Samalla he tarkastelivat erilaisia rangaistuskäytäntöjä, jotka täyttävät kaltoinkohtelun kriteerit. Heidän mukaansa merkittävä osa sijoitutuista lapsista kokee kaltoinkohtelua, joka täyttää laitosväkivallan kriteerit. Yli puolilla nuorista on myös kokemuksia perhekotien ja lastensuojelulaitosten rangaistuksista, jotka täyttävät kaltoinkohtelun määritelmän. Tyttöillä on useimmin kokemus henkisestä väkivallasta kuin pojilla.

Coltonin (2002,37–40) mukaan kaltoinkohtelu liittyy usein kaikkein vaativinta hoitoa tarvitsevien asiakkaiden hoitoon. Hän toteaa, että sijoitettujen lasten ja nuorten kaltoinkohteluun on vaikuttamassa juurtuneet käsitykset yhteiskunnan epäoikeudenmukaisissa rakenteissa, ja he joutuvat sellaisen kohtelun osaksi, joka ei ole hyväksyttävää minkään muun lapsiväestöryhmän osalta.

2.6 Mielenterveys- ja päihdetyön ammattiapu nuorten tukena

Avohoito on nuorten mielenterveyden hoidossa aina ensisijainen hoitomuoto. Psykiatriseen osastohoitoon päättymisen perusteet ovat aina jossain määrin tilannekohtaisia ja suhteellisia. Yleisimmät syyt osastohoidolle ovat vakava itsetuhoisuus tai sen uhka, vakavat käytöshäiriöt tai traumaattiset kriisit, nuoren kykenemättömyys käyttää avohoidon palveluita, psykoosit tai sekavuustilat, vakava laihuushäiriö, aikuisten tuen puute sekä nuoren kehityksen pysähtyminen. (Kaltiala-Heino, Lindberg 2016, 674–675.) Nuorten psykoosioireiden tutkimus ja hoito kuuluvat erikoissairaanhoidon kuten muutkin vakavat häiriöt. Itsetuhoinen käyttäytyminen on aina syy erikoissairaanhoidolle, jossa nuoresta arvioidaan oireiden vaikeusaste, toimintakyky ja nuoruusiän kehityksen eteneminen. (Kaltiala-Heino ym. 2016, 454–455.)

Lastensuojelu on keskeisessä asemassa nuorten päihteiden käytön arvioinnissa, ohjaamisessa ja toteuttamisessa (Von de Puhelen ym. 2013, 106). Päihteitä käyttäville nuorille on usein omat palvelut palvelujärjestelmässä ja ne ovat usein eriytettynä mielenterveydenpalveluista. Nuorten päihdehoidossa, tapahtui se sitten avohoidossa tai lastensuojelun sijaishuollossa, erityistä huomiota vaatii nuorten yksilöllisen hoidon toteutuminen sekä päihdeongelmien monimuotoisuus. (Ruisniemi 2006, 20–21). Kokonaisvaltainen hoito ja tuki on erityisen tärkeässä roolissa nuorten kanssa työskennellessä, myös eri toimijoiden välinen yhteistyö korostuu nuoren päihderiippuvuuden hoidossa. Yhteistyötahoja voivat olla lastensuojelu, oppilashuolto, päihdehuolto ja nuorisopsykiatria. (Holmberg, Partanen, Koski, Inkinen, Salo-Chydenius 2015, 367, 386.) Yhteistyön avulla pystytään puuttamaan riittävän ajoissa päihteiden käyttöön ja ennalta ehkäisemään päihteistä johtuvia haittoja. Haasteena on usein päihdepalveluiden saatavuus.

2.7 Palveluiden haasteita

Päihdepalveluihin ja mielenterveyden palveluihin on kohdennettu varsin vähän tutkimusta päätöksien ja toiminnan suunnittelun tueksi (Ranta, Parhiala, Pelkonen, Seppälä, Mallin, Hauli, Nikula, Mäkinen, Rintamäki & Marttunen, 2018, 23.) Etenkin alaikäisiin on kohdennettu vähän tutkimusta, jonka avulla voitaisiin todentaa sitä, miten päihdepalvelut toteutuvat heillä (Kaukonen, Kuussaari 2021,111). Tutkittu tieto erilaista palveluista ja hoidosta sekä hoitojen vaikuttavuudesta mahdollistaisi toimivan palvelujärjestelmän. Kotimaista tutkittua tietoa tarvitaan myös nuorisopsykiatrian hoitojen vaikuttavuudesta, koska tällä hetkellä tutkimustietoa on kovin vähän. (Marttunen, Kataja, Henttonen, Hokkanen, Tuominen, Ebeling, 2004.) Se kuitenkin tiedetään, että nuorten mielenterveyden- ja päihdepalveluiden saatavuudessa on ollut vakavia haasteita (Valvira, 1, 2022). Myös palvelujärjestelmien koordinointi ei toimi tarkoituksenmukaisesti. Näillä asioilla on vakavia yhteiskunnallisia vaikutuksia puhumattakaan inhimillisistä vaikutuksista ihmisten elämään (Ranta ym.2018, 23.)

Muutosta palveluihin on tulossa muun muassa uuden lastensuojelulain myötä. Se mahdollistaa vaikeimmin oireilevien nuorten hoidon palveluina, johon on integroituna muun muassa päihdehoito, kuntoutus ja sijaishuolto. (Puustinen-Korhonen, 2021.) Myös sosiaali- ja terveydenhuollonjärjestelmän uudistuksessa on suuret odotukset palveluiden alueellisesta järjestämisestä. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen avulla pyritään integroimaan palveluita ja toteuttamaan niitä perus- ja avohoitopainotteiseksi. (Kaukonen ym.2021,110.) Lainsäädännölliset asiat kuten erityislainsäädännön uudistuksen ei kuitenkaan arvioida vaikuttavan tarpeeksi integraation saavuttamiseen mielenterveys- ja päihdepalveluiden rakenteissa. Päihdepalveluiden erillisyydet ja ali resurssointi ovat edelleen vaikuttamassa hoitoon hakeutumiseen. (Partanen, 2021, 94, 110.)

Asiakaskunnan erityistarpeet ja sukupuolen huomioiminen mielenterveys- ja päihdetyön palvelujärjestelmissä on perusteltua ja muun muassa Lehto-Salon (2011,60) mukaan tyttöjen ja nuorten naisten psyykkisen kehittymisen haavoittuvuus yhdessä psykiatristen häiriöiden kanssa vaatii hoidoissa erityistä huomioimista palveluissa etenkin lastensuojelulaitoksissa ja sairaanhoidossa, joissa tulisi kiinnittää huomiota tyttöjen naiseuden kehittymiseen.

3 TYTTÖJEN KASVU NAISEKSI

Tyttöjen kasvu naiseksi vaatii monenlaista muutakin huomiota. Tutkimustieto todentaa sitä, että ympäristö suhtautuu tyttöihin eri tavalla kuin poikiin. Suhtautumisen eroavaisuudet alkavat jo vauvaikaisena ja voivat vaikuttaa myös tapaan, miten lapsia kohdellaan. (Paananen 2006, 529.)

3.1 Naiseksi kasvaminen

Naiseksi kasvamista voidaan lähestyä monilta eri näkökulmilta. Mäenpää-Reenkolan (1997, 68) mielestä äidit ja tytöt muodostavat sukupuolesta toiseen olevan ketjun. Tyttäret samaistuvat äitiin jo varhaisessa vaiheessa ja siksi siteen katkeaminen on usein vaikeaa. Samaistumalla äitiinsä tytöt sisällyttävät naiseuden käsityksen omasta sukupuolestaan ja tämän vuoksi tyttären on vaikea katkaista siteensä äitiin, johon hän on jo varhaisessa vaiheessa samastunut. Myös Helveen (1992, 247) mukaan tytöt jäljittelevät ja havainnoivat äitejään sekä muita naisia. Omien kokemusten lisäksi myös ystävät ja siskot tuovat lisää tietoa naisen olemuksesta ja roolista. Naiseus rakentuu myös erilaisissa yhteisöissä ja etenkin perhe välittää omia arvojaan ja odotuksiaan.

Honkasen (1996, 152) mukaan naiseksi tuleminen voidaan myös ymmärtää biologisen ja sosiaalisen sukupuoleen perustuvalla jakomallilla, jossa miesten ja naisten roolit tulevat yhteiskunnan kanssa käymisessä, yksilöllisessä sosialisatiossa ja kulttuuristen ajatusmallien kautta biologiseksi sukupuolen tulkinaksi ja määrittelemäksi. Kososen (1998, 40) mukaan tarvitaan ensin halu tulla naiseksi sekä halua oman subjektisuuden rakentamista. Sen jälkeen kasvu naispuoleiseksi aikuiseksi voi alkaa rakentua. Keholliset kokemukset ovat myös vahvistamassa usein naiseutta.

3.2 Tyttöjen haavoittuvuus

Werner (1989, 72) totesi 32 vuoden seurantatutkimuksensa perusteella, että poikien ja tyttöjen haavoittuvuudessa on eroja. Ensimmäisen kymmenen elinvuoden aikana pojat ovat kehityksessään haavoittuvampia kuin tytöt ja seuraavan 10 vuoden aikana tilanne kääntyy päinvastaiseksi. Cyranowskin, Frankin, Youngin ja Shearin (2000, 21, 27) mukaan tyttöjen haavoittuvuutta lisää tyttöjen huonompi kyky luottaa omaan kyvykkyyteen haasteellisissa tilanteissa. Myös sukupuoliominaisuuksien ja sukupuolihormonien voimistuminen vaikuttaa haavoittuvuuteen ja mielialavaihteluun. Tyttöillä läheisyyteen ja ihmissuhteisiin vaikuttavilla tekijöillä on tärkeä merkitys. Lehto-Salon (2011, 59–60) mukaan tytöillä on todettu olevan enemmän päihdehäiriöitä kuin pojilla, ja he ovat haavoittuvaisempi kuin pojat päihteiden käytön yhteydessä. Päihteiden käyttö myös altistaa erityisesti nuoria naisia väkivallalle, ja he ovat riskissä joutua hyväksikäytön kohteeksi.

Tyttöjen haavoittuvuuden takana voi olla myös usein toistuvaa vähättelyä ja laiminlyöntiä, joiden seurauksena häpeästä tulee osa nuorta ja sisälle kasvaa kelpaamattomuuden uskomus. Tyttöjen kasvaessa aikuisuuteen tytöt voivat joutua huonon itsetunnon vuoksi määrittämään ympäristön avulla sitä minkälaiset tunteet on sallittuja. He voivat pyrkiä miellyttämään toisia ihmisiä hyväksynnän ja rakkauden saamiseksi. Haavoittuneisuus on usein vaikuttamassa elämän huonoihin valintoihin, jotka lisäävät arvottomuuden kokemuksia. Tästä selvitäkseen nuori nainen voi pyrkiä turruttamaan oloaan, joka vaientaa kelpaamattomuuden uskomuksen ja mitättömyyden äänen. (Mattila-Pupita, 2005,11.)

3.3 Naiserityinen työote

Työskennellessä sosiaali- ja terveyshuollossa on tärkeää tiedostaa se, millaisen ilmiön ja asiakasryhmän kanssa teemme töitä. Päihteitä käyttävät naiset voidaan nähdä monin eri tavoin palveluissa. He voivat näyttäytyä syrjäytyneinä ja epäonnistuneina ihmisinä, jotka ovat menettäneet elämänhallinnan ajautuen yhteiskunnan laitamille leimautuen muun muassa asunnottomuuden, huostaanottojen ja päihteitä käyttävien alakulttuurin myötä. (Granfelt 1998,77–80.)

Naiserityinen työote on yksi tapa lähestyä naisten kanssa tehtävää työtä. Se on melko hankala määrittää käsitteenä eikä sitä olekaan tarkasti määritelty. Käsitteenä nais erityisyys huomioi sukupuolen ja naiseuden vain tietyissä palveluissa, kuten päihdeongelmat ja niihin liittyvät psykososiaaliset haasteet. Naisten hoidoissa ei kuitenkaan tulisi keskittyä hoitamaan vain yhtä ongelmaa vaan on huomioidava myös kodittomuus ja köyhyys. (Karttunen 2013, 221–222,225.) Naisten hakeutuessa hoidon piiriin voi esteeksi muodostua syyllisyyden tai häpeän tunteet. Häpeän tunteet nousevat yhteiskunnasta, kulttuurista ja palvelujärjestelmästä eikä naisen sisäisestä maailmasta. Vääristynyt minä kuva, huonommuuden tunne tai itseen kohdistuva viha voi tuottaa alempiarvoisuuden tunteen eikä näin koe ansaitsevansa hoitoa. Päihdemaailman muokkaama identiteetti voi olla vaikuttamassa tunne-elämään ja tunteiden käsittelyyn. (Karttunen 2013,235–236.) Tyttöjen ja naisten kanssa tehtävä työ tarvitsee tutkimusta, joka tuottaa ajankohtaista tietoa heidän kokemuksistaan, palvelujärjestelmästä ja niiden toiminnasta.

3.4 Tyttö- ja naistutkimuksen näkökulmia

Tyttö- ja naistutkimus on vakiintunut etenkin humanistis- - yhteiskuntatieteellisillä aloilla ja siinä tarkastellaan kulttuurillisia ja yhteiskunnallisia ilmiöitä keskiössä naissukupuoli. Tyttö tutkimusta on kutsuttu naistutkimuksen pikkusiskoksi. Se on monitieteinen tutkimussuuntaus, jossa tutkitaan eri-ikäisten tyttöjen elämään käyttämällä naistutkimuksen menetelmiä ja teorioita. Se sijoittuu nuorisotutkimuksen, lapsudentutkimuksen ja naistutkimuksen rajapinnoille. Se nostaa esille sen, mitä on olla tyttö ja miten tyttöys rakentuu sekä samalla se lisää ymmärrystä yhteiskunnallisista ja kulttuurisista ilmiöistä laajemminkin. Tyttö tutkimusta ohjaa sukupuolen lisäksi myös ikä, vaikka sitä harvemmin määritellään tarkasti. (Ojanen 2011,10–13.)

Tyttö tutkimuksessa on neljä pääteemaa, jotka ovat valta, moninaisuus, toimijuus ja muutos. Tutkimuksen kohteena ovat muun muassa tyttöjen itsenäisyys, ystävyysuhteet, valinnanvapaus ja vasta kohtana tyttöjen uhriasema. Vallan näkökulmaa käsitellään tyttö- ja kulttuurilähtöisesti. Tyttö tutkimuksessa käytettyjä vallan muotoja on useita. Valtaan liittyy myös voimaantuminen, jonka tarkoitus on vahvistaa tyttöyttä ja vaikuttaa rakenteellisiin epäkohtiin tuoden esille samalla tyttöyden monimuotoisuutta. (Ojanen 2011, 22–23.)

4 SIJAIS- JA JÄLKIHUOLTO

Lastensuojelulaille taataan lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, jolla turvataan tasapainoinen, monipuolinen kehitys ja erityinen suoja. Lastensuojelun tarkoitus on suojella lasta ja tässä tehtävässä toimii viranomaiset sekä kansalaiset yhdessä. (Lastensuojelulaki 417/2017, 1–3§.) Lastensuojelunpalveluiden järjestäminen on kuntien vastuulla, niitä voidaan tuottaa itse tai ne voidaan ostaa palveluntuottajilta. Palveluiden valvonta kuuluu kuntien vastuulle. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, 2022).

4.1 Sijaishuolto

Sijaishuollolla tarkoitetaan kiireellisesti sijoitetun, huostaanotetun tai hallintotuomioistuimen väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sen toteuttaminen on julkinen hallintotehtävä ja siinä on erilaisia toteuttamismuotoja kuten ammatillinen perhekoti, laitoshuolto tai perhehoito. Sijaishuollon yhteiskunnallinen tehtävä on suojella lasta ja huolehtia lapsen edusta ja oikeuksista julkisen vallankäytön keinoilla. (Saastamoinen, 2020,1.) Sijaishuollossa lapsella kuuluu olla tieto hänelle kuuluvista oikeuksista ja niiden käyttömahdollisuuksista sekä hänen asemastaan sijaishuollon asiakkaana. Tiedot tulee antaa ymmärrettävällä tavalla, jossa huomioidaan lapsen ikä sekä muut erityisolosuhteet. (Saastamoinen, 2021,26.)

Sijaishuollon kehittämisen tarpeita on todettu monessa eri yhteydessä. Sijaishuollon palvelutuotannon moninaisuutta ja haasteita on tutkinut muun muassa Heino, Lappalainen, Ranta & Weckroth (2021,61) todeten kehittämisen tarvetta olevan etenkin yhteistyössä ja ammatillisessa perhehoitossa. Kehittämistarvetta tuovat myös terveys- ja sosiaalipuolen palveluiden yhdistyminen, joka voi olla mahdollistamassa toimivat hoitoketjut ja palvelupolut. Tavoitteena on hoitokäytännöt ja palvelut, jossa ammattilaiset toimivat yhteistoiminnallisesti. (Heino ym. 2018, 5.) Sijaishuollon päätyttyä nuori siirtyy jälkihuoltoon.

4.2 Jälkihuolto ja sen ajankohtaiset muutokset

Jälkihuolto alkaa sen jälkeen, kun nuori täyttää 18-vuotta ja kestää 25-vuoteen saakka. Sen tarkoituksena on tukea nuorta kokonaisvaltaisesti sijaishuollon tai pitkäaikaisen avoimuuden sijoituksen jälkeen. Jälkihuoltoa on järjestettävä aina sijaishuollon tai pitkäaikaisen sijoituksen päättymisen jälkeen. Jälkihuoltoa toteutetaan lapsen tai nuoren yksilöllisten tarpeiden ja suunnitelman mukaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut tukevat tämän tehtävän toteuttamista. Tukea tarvitaan työhön, asumiseen, toimeentuloon, terveyteen ja koulutukseen liittyvissä asioissa sekä sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn edistämiseksi. (LSL 417/2007, 75–76 §.) Omiin asioihin osallistuakseen nuori tarvitsee tietoa muun muassa siitä, mitä jälkihuoltoon siirtyminen tarkoittaa ja tietoa omista oikeuksista. (Inkinen & Lorentz 2022,34).

Jälkihuollon piirissä oleviin nuoriin on kohdistettu tutkimusta vähän. Tutkimusta tarvitaan nuorten tukemiseksi ja palveluiden kehittämiseksi. Nuorten omat kokemukset jälkihuollosta ovat jääneet vähälle tutkimukselle (Heino 2014, 286). Erityisen vähän on tutkittu päihderiippuvaisia, asunnottomia

ja vaikeasti tavoitettavia nuoria. Jälkihuollon kehittäminen on tapahtunut pääsääntöisesti valtakunnallisesti ja paikallisesti. Kattava tarkastelu eri näkökulmista, joka nojautuu tietoperustaan, on ollut puutteellista. (Vierula, Korkiamäki, 2022.)

Jälkihuollossa on kohdistunut viime aikoina muutoksia, jotka vaikuttavat merkittävästi jälkihuollon toteutukseen. Vuonna 2020 jälkihuollon ikärajaa muutettiin niin, että sitä nostettiin 25-vuoteen. Sitä ennen vuonna 2019 oli lähes 9000 nuorta jälkihuollon piirissä. Muutoksen myötä on arvioitu nuoria tulleen lisää 1500. (Yliruka, Kantoluoto, Heino, Laine ja Hipp (2020, 9.) Muutoksia on tuonut sen lisäksi palvelurakennejärjestelmän uudistus ja hyvinvointialueelle siirtyminen vuonna 2023. (Hirschowitz-Gerz, Heino, Weckroth & Ikonen 2022, 29–30.)

4.3 Hyvää Jälkeä-hanke

Jälkihuollon kehittämistarpeeseen on sosiaali- ja terveysministeriö vastannut myöntämällä vuonna 2021 rahoituksen Hyvää jälkeä-hankkeelle, jossa tutkitaan sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren jälkihuoltoa ja kehitetään laadukasta jälkihuoltoa. Se on Tampereen yliopiston, Savonia ammattikorkeakoulun sekä SOS-lapsikylän tutkimus- ja kehittämishanke, jossa tutkitaan jälkihuoltoa, jota toteutetaan aikuistuvien, 18–25-vuotiaiden nuorten itsenäistymisen tueksi. (Hyvää Jälkeä-hanke.)

Hankkeen tavoitteena on tunnistaa sekä ymmärtää jälkihuoltoon osallistuvien nuorten ja heidän kanssaan työtä tekevien ammattilaisten kokemuksia jälkihuollosta sekä sen kehittämistarpeesta. Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa, jolla voidaan tukea lastensuojelun ammattilaisia kehittämissänsä ja tukea johtamista sekä päätöksentekoa. Kohdejoukkona on jälkihuoltoon siirtymässä olevat nuoret tai sen päättäneet nuoret ja heidän kanssaan työskentelevät ammattilaiset. Hanke keskittyy luomaan syvällisempää ymmärrystä siitä, millaista jälkihuolto on ollut arjenkokemuksena haavoittuvaisessa asemassa olevien nuorten keskuudessa ja miten heitä voidaan tilanteessa tukea. Hyvää jälkeä-hanke osallistuu myös teoreettismetodologiseen keskusteluun nuorten osallistumisesta, toimijuudesta tutkimuksessa ja sen kehittämisessä. Tarkoituksena on kehittää osallistavia tutkimusmenetelmiä, joissa nuoret ja ammattilaiset toteuttavat tutkimuksen tekoa tutkijoiden kanssa. (Hyvää Jälkeä-hanke.)

5 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TARKOITUS

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa muistelumenetelmän avulla jälkihuollon tuen piiriin kuulneiden nuorten naisten kokemuksista nuoruusvuosien päihteiden käytöstä ja sen vaikutuksista naiseksi kasvamiseen. Tavoitteena on myös tuottaa tietoa ammattiavun merkityksestä nuorten naisten elämässä. Tutkimuksesta saadun tiedon avulla pyritään vastaamaan myös Hyvää Jälkeä- hankkeen tavoitteeseen eli tunnistamaan ja ymmärtämään jälkihuoltoon osallistuvien nuorten ja ammattilaisten jälkihuoltokokemukseen vaikuttavia mekanismeja. Muistelumenetelmän käyttö mahdollistaa syvällisen tiedon saamisen osallistavalla menetelmällä, vähän tutkitusta ja arkaluonteisesta asiasta.

Tutkimuksen tarkoituksena on ymmärtää niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat nuorten naisten päihteiden käyttöön ja miten se vaikuttaa naiseuden kehittymiseen nuoruudessa. Tarkoituksena on myös ymmärtää, miten ammatillinen apu tukee heitä sijais- ja jälkihuollon aikana sekä kehittää jälkihuoltoa tuoden esille nuorten naisten ääni.

Tutkimuksen tehtävänä on tutkia

- millaista nuoruusiän päihteiden käyttö oli ja miten se vaikutti naiseksi kasvamiseen
- millaista ammattiapua naiset saivat lastensuojelun ja jälkihuollon asiakkuudessa/aikana

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tämän tutkimuksen menetelmäksi valikoitui muistelutyömenetelmä. Tutkiessani osallistavien tutkimusmenetelmiin kirjallisuutta löysin teoksen *Tutkiva mielikuvitus*, jossa esiteltiin useita erilaisia luovan, osallistavan ja toiminnallisen tutkimuksen menetelmiä. Kiinnostuin muistelutyömenetelmästä ja perehtymiseni jälkeen päädyin ottamaan sen tutkimusmenetelmäksi tutkimukseeni. Päätökseen vaikutti varmasti se, että siinä on omalta työuraltani tuttuja elementtejä kuten terapeuttisuus ja vertaistuki. Se on luova sekä osallistava tapa tehdä tutkimusta sekä soveltui hyvin harvemmin tutkittujen ilmiöiden ja niiden vaikutuksien tutkimiseen etenkin naisten kanssa. Muistelutyömenetelmässä on myös kansatutkimuksen elementtejä, kun tutkittavat ovat aktiivisia toimijoita tutkimuksessa. (Käyhkö, 2021, 225.)

Tutkimukseen osallistuvat henkilöt ovat valikoituneet tutkimukseen heidän lastensuojelunsa ja jälkihuollon sekä päihdehuollon asiakkuuden perusteella. Heille informoitiin tutkimuksesta ja mahdollisuudesta osallistua siihen helmikuussa 2022. Muutaman päivän harkinnan jälkeen he ilmaisivat halunsa osallistua tutkimukseen. Osallistuminen oli vapaaehtoista koko tutkimusprosessin ajan.

6.1 Muistelutyömenetelmän historiaa ja lähtökohta

Muistelutyömenetelmä on kehitetty vuonna 1980-luvulla Saksassa ja kehittäjänä oli sosiologi Frigga Haug työryhmänsä kanssa. Se kehitettiin feminiinisen tietoisuuden tutkimuksen tekemisen tavaksi. Muistot, kokemukset ja tunteet olivat tärkeässä osassa. Se soveltuu erittäin hyvin tutkimuksen tekoon, jossa kyseenalaistetaan patriarkaalisia ja positivistisia käsityksiä tiedosta tai tietämisen tavoista. Tänä päivänä menetelmän feministinen perinne on nähtävillä siinä, että tutkimukset ovat keskittyneet naisten kokemuksiin, joita pidetään usein myös vähäpätöisenä. (Haug 1987,31.)

Muistelutyömenetelmän lähtökohtana on ymmärryksen syventäminen tutkittavasta ilmiöstä, joka nousee omien ja muiden muistelijoiden muistojen kautta. Samalla yksittäiset kokemukset voivat heijastaa yleistä kokemusta tutkittavista asioista. Muistelu ja kokemusten jakaminen myös mahdollistaa muutoksen omassa elämässä sekä se voi olla kyseenalaistamassa käytäntöjä, joita yhteiskunnassa vallitsee. (Ylitapio 2009, 31–32.)

6.2 Muistelutyömenetelmä ja sen tavoitteet

Menetelmässä tutkittavat kokoontuvat yhteen useita kertoja ja muistelevat tutkittavaa aihetta. Erityisyytenä menetelmässä on se, että tutkijan osa ei ole haastattelu, vaan hän on yksi muisteliijoista eli hänellä on oltava kokemusta muistettavasta asiasta. Muistelutyömenetelmässä ei ole tärkeää ns. oikein muistaminen vaan se, mitä muistetaan sekä miten muistot vaikuttavat mieleen ja toimintaan muistelijan elämässä. Muistot voivat myös muuttua ajan myötä ja ne voivat saada uusia merkityksiä. Tutkijan tehtävänä ei ole muistojen kyseenalaistaminen. (Käyhkö, 2021, 225.)

Tavoitteena on tunnistaa kokemusten samankaltaisuudet ja eroavaisuudet, jotka voivat olla sosiaalisesti tai kulttuurillisestikin määrittäneitä sekä purkaa omaa toimijuutta kaventavia mielen sisäisiä rajoitteita kuten esimerkiksi häpeää. Tavoitteena on myös tuottaa kriittistä tietoa sekä herättää ja vahvistaa kriittistä tietoisuutta. Muistelutyömenetelmä mahdollistaa sosiaalisen konstruktion ja sa-

malla voi muokata emotionaalista maailmaa sekä käsitystä itsestä. Menetelmässä voi olla myös terapeuttisia aineksia ja vahva vertaistuen voima. (Käyhkö, 2021, 223–224.) Menetelmän kautta voidaan tiedostaa ja tehdä näkyväksi myös yhteiskunnallisia rakenteita ja vallankäyttöön liittyviä kysymyksiä, jotka liittyvät naisten elämään (Käyhkö, 2021,217).

Ryhmädynamiikalla on olennainen merkitys menetelmässä. Luottamus toisiin ryhmäläisiin on keskeistä. Jokainen ryhmäläinen päättää itse oman avoimuuden rajat eli sen mitä haluaa kertoa ja minkä jättää kertomatta. Tutkijan on tärkeää rakentaa turvallinen ja kunnioittava ilmapiiri ryhmän kesken, jossa voi puhua omista kokemuksistaan ilman kyseenalaistamista. Ryhmän jäsenillä ei ole tavoitteena saada keskusteluille konsensusta, vaan pyrkimyksenä on antaa mahdollisuus tuoda esille monimuotoisia kokemuksia tutkittavasta aiheesta. (Käyhkö 2021, 228.)

6.3 Tutkimuksen toteutus

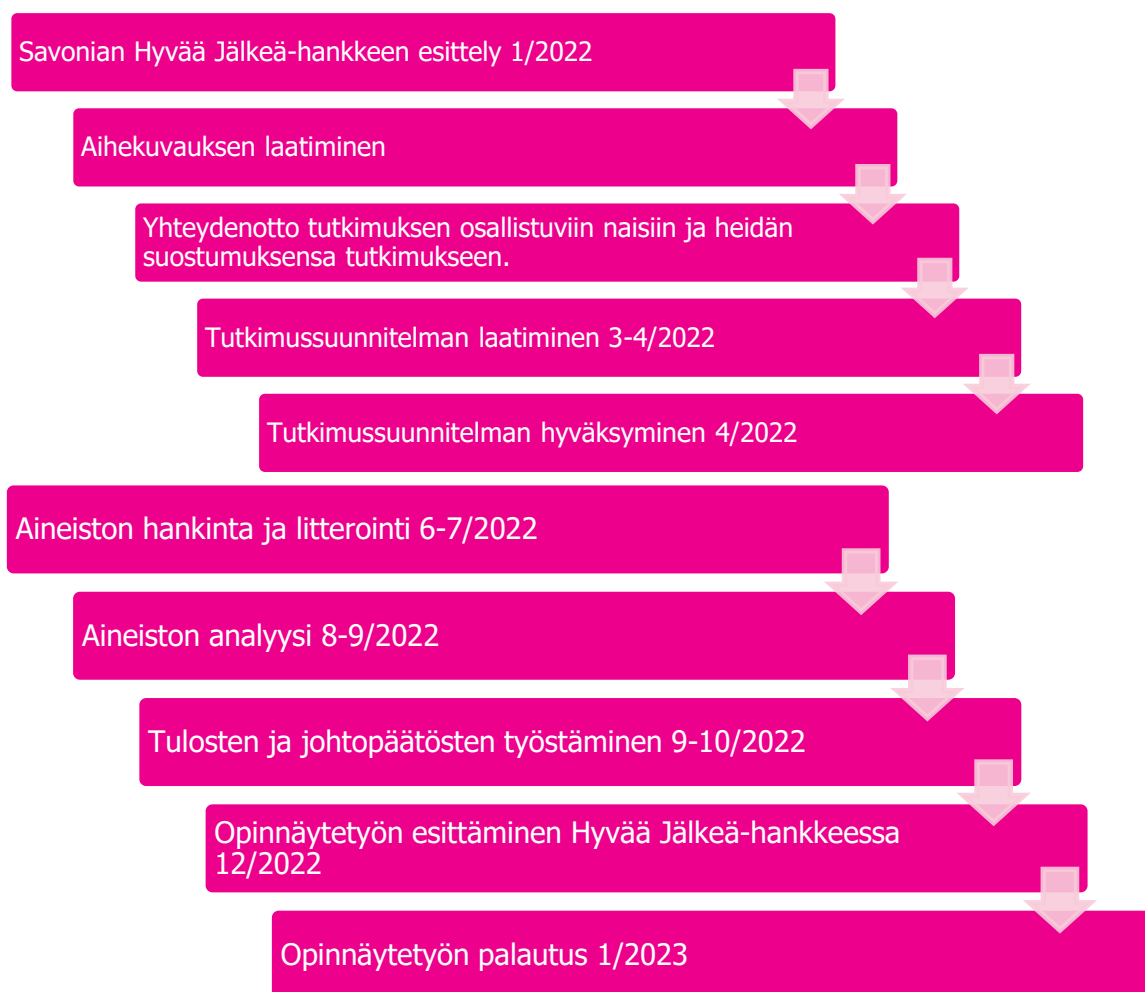
Tutkimus toteutettiin kolmella ryhmätapaamisella, jotka olivat kesäkuussa kaksi kertaa ja heinäkuussa kerran. Ennen tapaamisia tutkittaville annettiin kirjallinen tehtävä, johon he ovat kirjanneet muistojaan ennalta annetuista aiheista. Ryhmäkeskusteluiden alussa kävin läpi keskustelun säännöt, jotka olivat toisten kunnioittaminen, vaitiolovelvollisuus ja oikeus päättää siitä, mitä haluaa kertoa. Muistutin myös siitä, että osallistumisen tutkimukseen voi keskeyttää milloin vain. Jokaisella kerralla keskustelimme annetusta aiheesta ja sen herättämistä muistoista. Osallistuin keskusteluun tasavertaisena ryhmäläisenä. Keskustelut nauhoitin kahteen eri tallennuspaikkaa, puhelimeen ja ääninauhuriin. Ryhmätapaamiset kestivät noin tunnin.

Kolme ryhmätapaamisen aiheet ovat:

1. Muistot nuoruusvuosien päihdekäytöstä
2. Muistot naiseksi kasvamisesta ja päihteiden vaikutuksista siihen
3. Muistot nuoruusiän ammattiavun merkityksestä

Muistelutapaamisissa olin yksi muistelijosta ja keskustelijosta. Kirjoitin ylös tapaamisten jälkeen havaintoja ja ajatuksia tapaamisesta sekä sen herättämistä tunteista. Aluksi kävimme kirjallisen tehtävän läpi niin, että jokainen luki oman ennakkotehtävän. Ennakkotehtävät oli tehty erinomaisesti ja ne olivat tärkeä osa aineistoa.

Tapaamisten aikana pyrin luomaan turvallisen ilmapiirin, missä muistelu mahdollistuu tarkoituksenmukaisesti. Ensimmäisellä kerralla oli haasteena oman roolini muistelumenetelmän käytössä huomattessani helposti ryhtyväni haastattelemaan muita osallistujia. Toisella tapaamisella käsitelimme naiseuteen liittyviä muistoja ja se tapaamiskerta asetti minulle erityisiä haasteita muisteltavan asian luonteen vuoksi. Muistelun aluksi korostin sitä, että jokainen puhuu juuri sen verran kuin haluaa ja keskeyttäminen on mahdollista, milloin vain. Monipuoliset ja tarkat muistiinpanot auttoivat muistelua merkittävästi. Aiheen vaikeuden vuoksi keskittyminen aiheeseen sekä luottamuksellisen ja turvallisen ilmapiirin ylläpitämiseen vaati minulta paljon. Tapaamisen jälkeen kiinnitin erityistä huomiota omien tunnetilojen ja ajatusten työstämiseen.

1. Kuva tutkimuksen etenemisestä

6.4 Aineiston analyysi

Laadullinen tutkimus jaetaan induktiiviseen ja deduktiiviseen analyysiin. Induktiivisessa analyysissä edetään yksittäisistä havainnoista yleiseen ja deduktiivisessa taas yleisestä yksittäiseen. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään systematisoimaan aineistoa ja samalla välttämään mielivaltaisia tulkin-toja. (Tuomi, Sarajärvi 2018,107.) Tässä tutkimuksessa käytetään yksittäisten havaintojen yhdistä-mistä yleiseksi eli induktiivista analyysiä.

Litteroinnin toteutin suoraan Microsoft Word:in sanelun avulla, sivuja tuli yhteensä 28. Litteroinnin jälkeen tarkistin tekstin oikeellisuuden ja kieliopin, koska ko. ohjelma ei tunnista aina sanoja ja lau-serakenteita. Aineiston haasteellisuus alkoi todentua tarkistamisen yhteydessä. Kuuntelin aineistoa useaan kertaan tarkastamisen jälkeen, tehden samalla muistiinpanoja päällimmäisistä ajatuksista, joita aineisto herätti. Samalla tutkin tulini tietoisesti siitä, miten naisten elämän kompleksisuus tulisi vaikuttamaan merkittävästi tekstin jäsentelyyn ja aineiston analyysiin. Aineistossa esille tulleet ta-pahumat herättivät minussa paljon tunteita ja ajatuksia. Se vaikeutti työskentelyä etenkin alussa. Tietoisuus omista tunteista on tärkeää huomioida tutkimuksen teossa, koska ne ohjaavat tutkimus-prosessin aikana tutkijaa. Tunteiden ja ajatusten reflektointi auttaa ymmärtämään myös omaa kirjoi-tusprosessia eli sitä mitä, miksi ja miten kirjoitamme. (Siikala 1997, 48–49.) Ajoittain tutkittavien

kokemukset ammattilaisista johtivat itseni pohtimaan syvästi sosiaali- ja terveydenhuollon työnkäsytäntöjä ja eettisyyttä. Näitä asioita reflektoin koko opinnäytetyöprosessin ajan ja uskon sen jatkuvan vielä pitkään.

Tekstin tarkastamisen ja aineiston ryhmittelyvaiheessa havainnoin, että jokaisella tapaamiskerralla keskusteluissa oli esillä toisiinsa kietoutuneina, tutkimuksen kolme osa-aluetta, päihteiden käyttö, naiseksi kasvaminen ja ammattiavun merkitys. Tämä loi omat haasteensa ryhmittely- ja analyysivaiheessa. Lisähaasteita toi anonymiteetin säilyttäminen ilman, että tutkimuksen luotettavuus kärsisi. Varsinaisen aineiston analyysin tein aineistolähtöisen sisällönanalyysiin avulla, jonka avulla voidaan analysoida kirjoitettua tekstiä, haastatteluja, nauhoitettua puhetta kuin kuvia, ääntä tai tekstiä sisältäviä aineistoja (Seppänen 2005, 146.) Sisällönanalyysillä on tarkoitus järjestellä ja selkeyttää aineistoa tiiviiseen muotoon kuitenkin kadottamatta sen tuomaa informaatiota ja lopuksi tehdä johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysi alkaa pelkistämällä aineistoa, jonka avulla karsitaan epäolennainen tieto pois. Pelkistetyn aineiston jälkeen alkaa ryhmittely, jossa pelkistetyt ilmaisut ryhmitellään ja yhdistellään. Tämän jälkeen muodostetaan alaluokat ja yhdistelyä jatkamalla saadaan yläluokat sekä pääluokat. Lopuksi muodostuu yhdistävä luokka, joka muodostuu tutkimuskysymyksestä. (Tuomi ym. 2018).

Aloitin aineiston analysoinnin värikoodaamalla litteroitua tekstiä. Seuraavaksi keräsin samankaltaiset alkuperäiset ilmaisut yhteen, jonka jälkeen pelkistin niiden sisällön ja etsin yhteisen nimittäjän sisällölle, joista tuli alateemat. Alateemoja olivat päihteiden käyttö, riippuvuus, naisuus, naiseksi kasvaminen, sosiaalihuolto, terveydenhuolto, koulu, väkivalta ja psyykinen toimintakyky. Seuraavaksi tiivistin teemoja yläteemoiksi ja seuraavaksi pääteemat, jotka tulivat suoraan tutkimuskysymyksistä.

Alkuperäinen	Pelkistetty	Alateema	Yläteema	Pääteema
<p>”Tilanne muuttui kuitenkin melko äkkiä ja riippuvuus pahentui. Se näkyi hallitsemattomana amfetamiinin käyttönä, johon liittyi valvominen. Sekoilu pahentui ja sen myötä syyllisyys. Olo ilman kamaa oli kuitenkin sietämätön, joten sen käyttöä oli pakko jatkaa.”</p> <p>”Alkoholi tai mikä tahansa muu päihde mitä oli mahdollista saada, oli aina mielessä ja aina valmis ottamaan ajattelematta seuraksia tai päihteen vaikutusta.”</p> <p>Osastojakson jälkeen viinanhimo ajoi takaisin juomaan ja sitten, kun oli vähän aikaa juonut, sitten halusi takaisin uudestaan käyttämään.”</p>	<p>Naiset käyttivät useita eri päihteitä haitoista huolimatta.</p> <p>Päihteiden käytön lopettaminen johti vieroitusoireisiin.</p>	<p>Päihteiden käyttö</p> <p>Riippuvuus</p>	<p>Päihde-riippuvuuden kehittyminen</p>	<p>Päihteen käyttö</p>

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimukseni tavoitteena on tuottaa tietoa muistelumenetelmän avulla jälkihuollon tuen piiriin kuuluneiden nuorten naisten kokemuksista nuoruusvuosien päihteiden käytöstä ja sen vaikutuksista naiseksi kasvamiseen. Tavoitteena on myös tuottaa tietoa ammattiavun merkityksestä nuorten naisten elämässä. Tutkimuksesta saadun tiedon avulla pyritään vastaamaan myös Hyvää Jälkeä-hankkeen tavoitteeseen eli tunnistamaan sekä ymmärtämään jälkihuoltoon osallistuvien nuorten ja ammattilaisten jälkihuoltokokemukseen vaikuttavia mekanismeja.

Tutkimuksen tarkoituksena on ymmärtää niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat nuorten naisten päihteiden käyttöön ja miten se vaikuttaa naiseuden kehittymiseen nuoruudessa. Tarkoituksena on myös ymmärtää, miten ammatillinen tuki tukee heitä sijais- ja jälkihuollon aikana sekä kehittää jälkihuoltoa tuoden esille nuorten naisten ääni. Tutkimukseni tuottaa myös tietoa siitä, miten muistelutyömenetelmä toimii tämänkaltaisessa tutkimustehtävässä. Aineisto koostuu kahden naisen tarinasta.

Tulokset kuvataan kahdessa osassa, jotka määräytyvät iän perusteella. Ensimmäisen osio käsittelee lapsuutta ikävuosilta 13–17, jolloin he olivat lastensuojelun asiakkuudessa. Toinen osio käsittelee aikuisuutta ikävuosilta 18–25 heidän ollessa nykyisen jälkihuoltovelvoitteen ikäisiä. Tulosten jaottelun perusteita ohjaa myös Hyvää Jälkeä-hankkeesta, jossa tarkastellaan jälkihuoltoa aikuistumisen tukena nuorten, ammattilaisten ja palvelujärjestelmän näkökulmasta. Tämän tutkimuksen muistelut kohdistuvat 2000-luvun molemmin puolin ja jälkihuollon ikäraja oli silloin 21-vuotta

7.1 Varhaisnuoruuden raskaat vuodet

Vanhempien mielenterveyden haasteet varjostivat nuorten naisten lapsuutta ja he reagoivat perheen tilanteeseen omalla käyttäytymisellään. Varhaisnuoruudessa heillä oli ammatillaisia tukemassa heidän kasvuaan ja kehitystään. Huostaanottoa suunniteltiin ala-asteikäisenä, mutta vanhempien toiveesta se jäi toteutumatta. Lastensuojelun avohuollontukitoimenpiteet toteutuivat määräaikaisina sijoituksia sijaisperheissä ja perhekodeissa. Huostaanottoon päädyttiin yläasteikäisenä. Päihteiden käyttö alkoi 13-vuotiaana. Motiivina alkoholin aloitukseen oli jännityksen tunne ja alkoholin käyttöön liittyneet kiellot. Kaoottinen kokemus aiheutti jo ensimmäisestä kerrasta lähtien vakavia haittoja nuorten elämässä.

Oli kavereita käymässä. Otin leijonaa ja kaljaa. Siinä kävi just se, että pitkään oltiin istuttu pöydän ääressä. Mä olin monta paukkua juonut ja sitten mä ihmettelin, että kun ei niinku huomaa minusta mitään ja sitten pitkän ajan päästä, kun nousin seisomaan ja sit mä olinkin ihan tillin tallin ja loppuillasta tk:ssa ja käsi viillellynä.

Alkoholin käyttö varhaisnuoruudessa jatkui haitoista huolimatta. Nuoret hakeutuivat vanhempien miesten seuraan saadakseen alkoholia. Samalla he hakivat huomiota ja jännitystä elämään ollen samalla täysin ymmärtämättömiä tapahtumien kulusta sekä alisteisessa suhteessa miehiin. Itsesuojeluvaiston puuttuminen, rajattomuus ja miellyttämisen halu mahdollisti sen, että miehet käyttivät hyväksi haavoittuvaisessa asemassa olevia tyttöjä. Miesten mielipiteet, arvottomuuden tunne ja turvattomuus vaikuttivat naiseksi kasvamiseen.

Jotenkin koen, että kyllä itsellä, jos ei olisi ollut silloin ne mies jutut ja ne, niin olisi varmaan jotenkin moni asia mennyt paremmin. Se ei olisi mennyt niin kieroon kaikki, niinku oletukset miehistä.

Päihteiden käyttö liittyy vaan niinku jotenkin seksiin ja ihan sieltä alkuajoista lähtien. Ei ihan ensimmäisestä humalasta, mutta siitä seuraavista heti. Kaikki estot lähti ja tuli sitä itsevarmuutta, kun muuten koki että ei ole hyväksytty eikä kelpaa kellekään, kun on ruma ja huono. Kukaan ei tykkää ja halua.

Väkivaltaisten tapahtumisen toistumisen myötä he kokivat kyvyttömyyttä itsearvostukseen. Samalla heidän kykynsä havainnoida ja tulkita ihmissuhteita muuttui. Tapahtumien myötä he uhriutuivat ja joutuivat yhä uudelleen fyysisen, henkisen ja seksuaalisen väkivallan kohteeksi. Samalla omasta turvallisuudesta ja rajoista huolehtiminen vaikeutui entisestään. Tilannetta kuvaa se, että he ymmärsivät vasta useita vuosia myöhemmin, että kyseessä on ollut lasten hyväksikäyttö.

Lainasin poikakaverin sukulaiselle 1 000 markkaa enkä maksanut takaisin. Se piti minua hotellihuoneessa pitkään ja löi ja meuhkas, kun en pillerin ja alkoholin antaman itsevarmuuden takia suostunut enää sänkypuuhiin.

Minäkin sain vasta muutama vuosi sitten, kun terapian aloitin, että silloin sai vasta nimen, että se on ollut lapsen törkeä seksuaalinen hyväksikäyttö ne tilanteet. Aina on vaan ihmetelty, että mitä siellä on tapahtunut ja nyt kun sain tietää, että oon ollut 1,6 promillen humalassa, että kun olen ihmetelty, että miksi mä oon ollut siellä.

Psykkisen oireilu pahentui tapahtumien myötä ja vaikutti jatkuvan häpeän, syyllisyyden sekä huonon itsetunnon myötä naiseksi kasvamiseen ja koko nuoruuteen. Nuoruudessa oli myös aikoja, jolloin suhteet omanikäisiin poikiin ja nuoriin miehiin toi vakautta elämään ja samalla päihteiden käyttö väheni. Turvallisia suhteita oli kuitenkin vaikea ylläpitää, koska päihderiippuvuus ohjasi omia valintoja.

Päihtyneenä estot hävisi, vain silloin koin tulevani hyväksytyksi seksin kautta ja tyttönä tai naisena olemisen olevan ok ja jopa suotavaa.

Se päättyi sitten, kun petin ja rupesin sen toisen miehen kanssa olemaan, koska se joi enemmän, niin se oli parempi.

Ensimmäiset psykiatriset hoitajaksot olivat 13-vuotiaana avo- ja laitoshoidossa itsetuhoisuuden vuoksi. Sairaalan putkan ensimmäinen käynti oli samoihin aikoihin. Itsemurha yrityksiä oli lukuisia ja ammattilaisten suhtautuminen niihin oli vaihtelevaa, joskus jatkohoitoa ei tarjottu lainkaan. Ammattiauttajat niin koulussa kuin sosiaalihuollossa sekä vanhemmat uhkailivat psykiatrisella hoidolla. Joskus impulsiivinen käytös vei kuukausien sairaalajaksolle. Nämä kokemukset olivat nuorista naisista kohtuuttomia sekä vaikuttivat mielialaan ja nuorten elämään merkittävästi.

Kun mietin vaikka niitä hoitopäätöksiä. Aina ne oli kolmen kuukauden välein ne tiimit, niinku tuolla psykiatrisella, että mitä hyvää se mulle tuotti, että mulle määrättiin kolme kuukautta lisää pakkohoitoa, niin niin jäätävä määrä ahdistusta, katkeruutta. Nuoruus jäi elämästä.

Kun pidettiin sitä lähetettä tuonne lasten ja nuorten psykiatriselle osastolle, niin kun auki. Se oli aina se mikä niinku nostettiin sieltä, että jos teet tätä niin osastolle. Opettaja käytti sitä uhkaa, kotona käytettiin sitä uhkaa, niin se oli niinku ihan hirveätä.

Osastojaksoilla oli pitkälle vaikuttavia, haitallisia vaikutuksia nuorten elämään kuten vuosia kestänyt lääkeriippuvuus.

Siellä osastolla opin päihteiden käytöstä, siellä tuli kannabiskokeilut ja aloin ymmärtää mitä bentsot on ja miten niitä kannattaa alkoholin kanssa käyttää ja imppaamiset, kärpässienet, happihumalat, kaikki opin.

Jatkuvuutta ja turvallisuutta elämään toivat säännöllinen, pitkäaikainen hoitokontakti terveyskeskuksessa saman lääkärin vastaanotolla ja koulun terveydenhoitaja.

Se -- oli minun oma lääkäri. Se oli niinku just se, että se oli se muuttumaton, että sen luona kävi monta vuotta juttelemassa ja se antoi semmoista -- jatkuvuutta ja semmoista.

Nuoret naiset kokivat, että moniammatilliset palaverit toimivat ongelmakeskeisesti ja tämä vaikutti mielialaan. Myös tiedon saanti heitä koskevista tapahtumista ja päätöksistä oli vähäistä. Palveluiden pirstaleisuus vaikeutti kokonaistilanteen ymmärtämistä ja hallintaa.

Ihan kun sitä kokonaisuutta ei olisi missään katottu, että on vaan katsottu niitä oireita ja niitä tilanteita. Mut se, että mistä kaikki johuu, niin semmoiset jotenkin jäänyt.

Päihteiden käytön ja traumaattisten tapahtumien myötä heidän elämän hallintansa vaikeutui entisestään, jonka seurauksena alkoi huumeiden käyttö. Se alkoi yläasteella kannabiksen käytöllä ja amfetamiini sekä opiaatit tulivat mukaan 16-vuotiaana. Päihteiden koettiin vaikuttavan positiivisesti mielialaan ja niiden avulla koettiin hallitsevan paremmin omaa käyttäytymistä ja tunne-elämää. Tämä edesauttoi päihderiippuvuuden syntymistä merkittävästi.

Rakastuin piriin ja sen tuomaan alun selkeyteen ja hallinnan tunteeseen.

Päihteiden positiivinen vaikutus oli kuitenkin lyhytaikainen ja riippuvuus vaikeutui nopeasti. Vieroitusoireet pakottivat jatkamaan käyttöä, vaikka holtiton elämäntapa aiheutti yhä enemmän syyllisyyttä. Naiset hakivat apua elämän vaikeuksiin terveyden- ja sosiaalihuollosta, toisinaan ne eivät tuoneet turvaa ja suojaa vaan päinvastoin. Naiset pohtivat haavoittuneensa vakavasti, ehkä jopa loppuiäksi ammattilaisten toimesta. Luottamuksen syntyminen ammattilaisiin oli usein vaikeaa joskus jopa mahdotonta.

Mä oon koko ikäni kärsinyt siitä, että on nainen ja on menkat. Mä häppeen sitä ihan hirveästi ja se on ällöttävää inhottavaa, ja mä kohdistan sen siihen yhteen kokemukseen. Olin joutunut toiselle aikuisen osastolle tai olin viillellyt. Sitten ne, että pitää riisua vaatteet ja no tietenkään en halunnut ihmisten ilmoilla vetää housuja, etenkin miesten edessä, kun oli menkat. Niin sitten ne väkisin vei lepositeisiin ja niissä riisuvat, vaihtavat siteet ja näin. Mä olin silloin kolmetoista-vuotias, että se on ollut niin sairaana ja nöyryyttävänä mielessä. Kyllä ne on jättänyt isot jälet.

Ammattilaiset vähättelivät ja sivuuttivat toistuvasti nuorten naisten kokemuksia traumaattisista tapahtumista ja samalla he jäivät yksin elämän vaikeissa, epätoivoisissa tilanteissa. Vähättelyn ja yksinäijämisen myötä he vaikenivat kokonaan ja samalla tunne omasta huonoudesta sekä arvottomuudesta kasvoi.

Se, että kukaan aikuinen ei tullut siihenkään, ei uskonut.

Perhekotien hoito ja kasvatusta koettiin vaihtelevana. Jotkut perhekodeit tarjosivat suojaa ja turvaa, joka nuoret naiset kovasti kaipasivat. Erityisesti kuulluksi tuleminen ja vastuunkantamisen opettelu olivat merkityksellisiä kokemuksia.

Kun sijaisperheessä asuin sen lyhyen jakson, niin sen aikana tuli joku järveäytyminen, että mun mielestä siis mä sain apua sieltä tukiperheessä. Niillä oli jotenkin semmoinen ote siihen hommaan, että siellä mä pystyin niin kuin keskustelemaan enemmän niitten kanssa ja niinku, että minunkin mielipide otettiin silleen huomioon. Mä pystyin keskustelemaan sen äidinkin kanssa näistä asioista, että jos nyt menee tälleen ja tälleen niin sitten tulee tätä ja tätä.

Toisissa perhekodeissa kasvatusta perustui kuriin ja aikuisten auktoriteettiin herättäen vahvan vastareaktion nuorena. Siellä oli käytössä rangaistuskeinoja, jotka täyttävät kaltoinkohtelun kriteerit.

Silloin kun mä menin perhekodeille mulla, oli joku Cipramil- lääkitys. Olin muutaman päivän ollut siellä ja sitten oltiin reissussa niin mä olin unohtanut pyytää sitten aamulääkkeet. Palattiin reissusta seuraavana päivänä niin illalla sitten se sano, että ja nyt kirjoitat huomisaamuun mennessä 200 kertaa; en unohda ottaa lääkettä. Sitten kun mä en ollut jaksanut sitä kirjoittaa, kun mä en rupesin sitten nukkumaan enkä aamulla jaksanut herätä sitten ajoissa tekemään sitä, että se olisi aamupalalle ollut valmis niin. Sitten mä en tuonut sitä sinne aamupalalle niin, mä en saanut osallistua aamupalalle ennen, kun mä käyn kirjoittamassa ne loppuun. Kaiken lisäksi toiset nuoret olivat näkemässä tämän homman.

Perhekodeit eivät juurikaan tarjonneet mahdollisuutta traumaattisten kokemusten työstämiseen. Nuoret naiset kokivat myös jäävänsä yksin, kun yhteydenpitoa vanhempien ja sosiaalityöntekijänkin kanssa rajoitettiin.

Ei silloin kukaan kertonut, että mulla olisi oikeus soittaa sosiaalityöntekijälle. Ei mulla ollut mitään oikeuksia, että aikuisilla vaan on.

Siellä perhekodeilla tuntu, että on silleen toivo menetetty.

7.2 Kohti aikuisuutta päihderiippuvuuden varjoissa

Täysi-ikäiseksi tultuaan päihderiippuvuus oli kehittynyt jo melko vaikeaksi, vaikuttaen lähes jokaiseen elämän osa-alueeseen. Sosiaaliset suhteet koostuivat pääsääntöisesti ihmisistä, jotka käyttivät päihteitä ja ammattiauttajista, joita tapasivat säännöllisesti. He pitivät yhteyttä vanhempiinsa, etenkin äitiin, joka tuki heitä parhaansa mukaan.

Päihdehoitoihin he hakeutuivat ensimmäisen kerran tultuaan täysi-ikäiseksi. Päihdehoidossa yksilöllisyyden huomioiminen, hyvä kohtelu ja rohkeus puhua avoimesti päihteiden käytöstä koettiin merkitykselliseksi. Erityisesti naisten päihderiippuvuuteen erikoistunut hoitoyksikkö koettiin hyväksi, vaikkakin melko vaativaksi. Toipuminen päihteiden käytöstä oli vaikeaa ja sitoutuminen hoitoihin vaihteli. Toisinaan ammattilaisten kyky ymmärtää toipumisprosessia vaikeutti hoidon etenemistä. Paine pikaisesta toipumisesta koettiin voimakkaana myös yhteiskunnan vaatimusten osalta.

..niin nyt pystyy niinku näkemään, että tuossa tapahtui tuo ja miten kaikki on johtanut niinku. että se on ollut semmoinen ketjureaktio, että ne trauma-aiivot on koko ajan enemmän ja enemmän lähtenyt viemään. Siinä pitäisi sitten kuntoutua niinku, kun menet hoitoon niin

no kaksi viikkoa katkolla ja sitten lähdet jatkohoitoon ja sitten rupeet opiskelemaan.

Itsenäistymisen jälkeinen tuki oli lähinnä sosiaalityöntekijän tapaamisia toimeentulotuen merkeissä ja niiden merkitys oli naisille vaihtelevaa. Toinen naisista koki sen tuovan jatkuvuutta ja turvaa sekä ajatuksia tulevaisuudesta.

Ehkä jonkunlaisen yhteyden kuitenkin siihen normaaliin arkeen ja semmoiseen kun näki ihmisiä, jotka teki työtä ja näin niin ehkä jonkunlaista kipinää itsessä myös, että no voisiko itsekin.

Toiselle naisista sillä ei ollut juuri mitään merkitystä. Varsinaista jälkihuoltoa he eivät muistanee. Epäselväksi oli jäänyt se, mitä jälkihuolto on ja mihin se oikeuttaa.

Voisi ihan alkuun selittää, että mitä se tarkoittaa, että mihinkä sä oot oikein oikeutettu, kun sä oot jälkihuollossa. Joo mä sain tietää sen, että on se tietty rahamäärä millä sain huonekaluja ostaa. En tiedä oliko se niinku kaikilla normaalia, mutta että kerran kuussa tapasin sosiaalityöntekijän, että siinä tehtiin aina se toimeentulotukipäätös.

Päihteiden käytön lisääntymisen myötä työntekijöiden luottamuskin rakoili ja muuton myötä suhteet pitkäaikaisiin työntekijöihin loppuivat kokonaan. Opiskelut ja ammatilliset toiveet kariutuivat päihteiden käyttöön. Koulun keskeytymisen jälkeen päihdekäyttö lisääntyi entuudestaan ja käyttötavat muuttuivat radikaalisti suonensisäisen huumeiden käytön aloittamisen myötä. Päihteiden käyttö vei pian psykiatrisille osastojaksoille. Päihderiippuvuus toi väistämättä mukaan myös rikollisuuden, joka johti toisen naisista vankilaan ja toinen sai muunlaisia seuraamuksia rikoksistaan.

21-vuotiaana apteekkimurto, ryöstö ja ryöstön yrityksiä humalassa.

Päihteiden käyttöä seurasi asumisen haasteet, kun vuokrasuhteet jäivät lyhytaikaiseksi ja päättyivät usein häätöön. Asunnottomuus oli osa nuoruusvuosia vaikuttaen monella tapaa naisten elämään. Se teki heistä yhä haavoittuvaisempia ja alttiimpia väkivallalle. Ainoana keinona selvitä arjesta oli päihteiden käyttö, välinpitämättömyys, tunteettomuus ja alistuminen.

Mä katselin vastapäiseen kerrostaloon ja mä olin jossain niinku..En mä ollut siinä, että olisin osannut tuntea. Siihen asti oli vielä niitä pakoyrityksiä ja että, mä pistin vielä fyysisesti hanttiin, mutta sen jälkeen leikkautui se kyky. Sitten oli vaan se, että mulle saa tehdä mitä vaan eipä tässä mitään.

Asunnottomana, huumeiden käyttäjänä myös itsestä ja omasta hygieniasta huolehtiminen vaikeutui entisestään vaikuttaen samalla ulkonäköön. Asunnottomana olemisen haasteet heijastuivat myös sosiaalisiin suhteisiin, kun häpeä ja syyllisyys leimasi kaikkea kanssakäymistä. Samalla käsitys naiseudesta muuttui entisestään ja kehon fyysiset ominaisuudet kuten laihuuden ihannointi vaikutti mi- näkuvaan yhä enemmän.

Rakastin luurankomaista laihuutta, jonka piri toi. Rintojen pois kuituminen toi jonkinlaisen vallan tunteen.

Miesten hallinnoimassa päihteitä käyttävissä yhteisöissä kovuus ja tunteettomuus olivat ainoita keinoja pärjätä. Seksuaalinen väkivalta yhdessä muiden väkivaltamuotojen kanssa oli jatkuvaa ja päihteiden käyttö koettiin ainoana keinona selviytyä elämästä. Vakava päihderiippuvuus, jatkuva väkivalta sekä psyykinen pahoinvointi johti yhä vakavampiin seurauksiin ja osana sitä oli naiseuden hyväksikäyttö. Sen aikainen elämä jätti pysyvät jäljet naisiin ja heidän naiseuteensa.

Rupesin koko ajan enemmän mieltämään itseni vaan huorana. Alkuun ilkeisin pyytää jotain grammoja, mutta sitten niinku annoin jo siitä toiveesta, että ehkä saan jossain vaiheessa kamaa.

Raiskauksen ja pahoinpitelyn jälkeen liftasin rekan kyytiin ja myin itseni 600 markasta.

Varhaiseen aikuisuuteen kuului myös parisuhteita, joissa naiseksi kasvaminen oli normaalinkaltaista. Nuo suhteet sisälsivät kunnioitusta ja tasavertaisuutta puolison osalta eikä parisuhde ollut vain tapa toteuttaa seksuaalisuutta.

.. parikymppisenä se parisuhde yhden poikaystävänsä kanssa-- niin se oli ehkä semmoista, ehyttä aikaa, että ehkä silleen terve parisuhde. Koin, että se kunnioitti minua naisena ja tai tyttönä, mikä nyt silloin olinkaan. Ehkä silloin oon kokenut olevani eniten niinku nainen.

Ehkäpä muistot hyvistä hetkistä ja ammattilaisten apu vaikuttivat siihen, että epätoivoiselta vaikuttavasta elämäntilanteestaan huolimatta nuoret naiset sinnikkäästi hakeutuivat avun piiriin saadakseen apua vaikeaan päihderiippuvuuteensa. Siitä alkoi pitkä toipumisen tie, jolla he edelleen ovat; toivonpilke silmäkulmassa ja kiitollisuus sydämessä siitä, että saivat uuden mahdollisuuden elää elämäänsä naisena toteuttaen naiseuttaan haluamallaan tavalla.

8 TUTKIMUSTULOSTEN TARKASTELUA JA POHDINTAA

Tutkimuskysymykset opinnäytetyössäni olivat; millaista päihteiden käyttö oli nuoruusvuosina ja miten se vaikutti naiseksi kasvamiseen sekä millaista ammattiapua naiset saivat lastensuojelun ja jälkihuollon aikana. Tavoitteenani on tuottaa tietoa muistelumenetelmän avulla sijais- ja jälkihuollon tuen piiriin kuuluneiden nuorten naisten kokemuksista nuoruusvuosien päihteiden käytöstä ja sen vaikutuksista naiseksi kasvamiseen. Tavoitteena tuottaa tietoa ammattiavun merkityksestä nuorten naisten elämässä.

Tutkimukseni tarkoituksena on ymmärtää niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat nuorten naisten päihteiden käyttöön ja miten se vaikuttaa naiseuden kehittymiseen nuoruudessa. Tarkoituksena on myös ymmärtää, miten ammatillinen tuki tukee heitä sijais- ja jälkihuollon aikana sekä kehittää jälkihuoltoa tuoden esille nuorten naisten ääni. Tutkimuksen aineisto on kahden naisen muistot sijais- ja jälkihuollon ajoilta. Tutkimuksesta saadun tiedon avulla pyritään vastaamaan myös Hyvää Jälkeä- hankkeen tavoitteisiin eli tunnistamaan ja ymmärtämään jälkihuoltoon osallistuvien nuorten sekä ammatillaisten jälkihuoltokokemukseen vaikuttavia mekanismeja ja saada tietoa, miten palvelujärjestelmään voidaan kehittää vastaamaan aikuistuvan nuoren tarpeita.

Tutkimus toteutui muistelutyömenetelmää käyttäen, joka sopii hyvin tutkimaan naiseksi kasvamiseen liittyviä haasteita ja tuomaan näkyväksi yhteiskunnallisia rakenteita ja vallankäyttöä, jotka eivät ole välttämättä nähtävillä muulla tavoin. (Käyhkö, 2021, 217.) Opinnäytetyötä tehdessäni tulini tietoiseksi siitä, että menetelmällisesti mukana on myös kanssatutkijuuden elementtejä, kun tutkimukseen osallistuvat henkilöt ovat olleet mukana asiantuntijoina ja tasaveroisina tutkimuskumppaneina, jossa vertaisuus on omalta osaltaan avaamassa keskinäistä ymmärrystä sekä auttamassa puhumaan myös yhteistä kieltä tutkittavasta asiasta. (Kulmala, 2021). Tutkimukseen osallistuneet naisille tutkimukseen osallistuminen mahdollisti omaan elämään vaikuttamisen ja samalla toi mahdollisuuden rakentaa sekä vahvistaa omaa identiteettiä toiminnan avulla (Käyhkö, 2021, 223–224).

8.1 Tutkimustulosten tarkastelun lähtökohta

Tutkimustulosten perusteella voidaan sanoa, että varhain alkanut päihteiden käyttö oli heti alusta asti vakavia haittoja aiheuttavaa ja riippuvuus päihteisiin kehittyi melko pian. Päihteiden käyttö ja siihen liittyneet väkivaltaiset tapahtumat vaikuttivat merkittävästi heihin. Uhriutumisen myötä naiset olivat täysin alisteisessa asemassa, ja naiseksi kasvamista ohjasi pääsääntöisesti kaksi ristiriitaista tekijää, väkivaltaiset miehet ja yhteys omaan äitiin.

Ammattiapu ei kyennyt juurikaan auttamaan nuoria naisia heidän haasteissaan vaan omalta osaltaan oli vahvistamassa traumaattisia tekoja. Pitkäkestoiset asiakassuhteet ovat merkityksellisiä nuorille ja niillä oli kauaskantoisia positiivisia seurauksia naisten elämässä. Jälkihuolto ei toteutunut tarkoituksenmukaisesti vaan jäi taloudelliseksi tueksi vailla muuta aikuistumisen ja itsenäistymisen tukea.

8.1.1 Nuoruuden päihteiden käyttö

Vanhempien mielenterveyden sairaudet ovat yksi merkittävä tekijä, jotka voivat vaikuttaa lasten tai nuorten turvattuuteen ja pahoinvointiin. Ne ovat merkittävänä syy myös lastensuojelun asiakkaille. (Heino 2007, 58). Tämän tutkimuksen **tulosten perusteella voidaan todeta, että naisten**

yläasteikäisenä alkanut päihteiden käyttö oli heti alusta asti vakavaa ja haittoja aiheuttavaa. Päihderiippuvuus lähti kehittymään melko pian ensimmäisen käyttökertojen jälkeen. Tutkimukseni tuotti samankaltaista tietoa kuin aiemmat tutkimukset muun muassa (Väyrynen 2007, 198) totesi, että pahoinvointi voi olla ohjaamassa nuoria hakeutumaan äärimmäisiin elämäntyyliin ja muuten vahingollisiin elämäntapoihin. Hakiessaan elämän jännitystä ja apua omien tunteiden säätelyyn voi nuori ajautua käyttämään päihteitä. Kyseinen ikä on myös Von der Pahlen yms. (2013, 114) mukaan päihteiden käytön keskimääräinen aloitusikä ja 14–15-vuotiaana alkaa kehittymään päihdehäiriöt. Päihderiippuvuus on seurausta päihdehäiriöstä ja silloin päihteiden käytöstä tulee elämän keskeisin asia. Päihdeongelmilla on suoraa vaikutusta mielenterveyteen ja varhainen aloittamisikä altistaa psyykkiselle oireilulle.

Nuorten naisten nuoruudessa alkanut alkoholin käyttö johti huumekekeiluihin. Huumekekeilut voivat olla nuorelle tapa, jolla kyseenalaistetaan ja koetellaan omia rajoja. Sen avulla voidaan erottautua tavallisesta ja keskiverrosta. Yhteisöllisyys on huumeiden käyttäjien keskuudessa merkityksellistä ja se voi olla irtaannuttamassa nuorta pois normaalista ympäristöstä sekä samalla vahvistaa erilaisuutta korostavaa identiteettiä (Väyrynen, 2007, 197–198). Päihteiden käytön lisääntyminen vaikutti siihen, että heidän opiskelunsa keskeytyi, joka johti yhä lisääntyvään huumeiden käyttöön ja käyttötavojen muuttumisen suonensisäiseksi. Suonensisäisten huumeiden käytön myötä naisten elämäntalouden hallinta vaikeutui merkittävästi. Väkivalta sen eri muodoissa oli lähes päivittäistä. Australialaiset tutkijat Quadara, Stathopoulos, Jenkinson (2015, 12) pohtivat seksuaalisen väkivallan traumaattisuuden olevan merkittävä tekijä huumeiden käytön, seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ja uhriutumisen välillä. Traumaoireiden kanssa yritetään selvittää käyttämällä huumeita ja tämä lisää riskiä uudelleen uhriutumiseen.

8.1.2 Tytöstä naiseksi kasvaminen päihteiden varjossa.

Varhaisnuoruuden päihteiden käyttöä seurasi seksuaalinen, fyysinen ja psyykinen väkivalta vaikuttaen merkittävästi nuorten naisten elämään ja naiseksensa kasvamiseen. Uhriutumisen myötä naiset olivat täysin alisteisessa asemassa. Toistuvat traumaattiset kriisit aiheuttivat jatkuvaa häpeää, syyllisyyttä ja turvattomuutta. Tulokset ovat samankaltaisia kuin Väyrysen (2007) ja Lehto-Salon (2011) tulokset, jotka todentavat, että päihteiden etenkin huumeiden käyttö altistaa seksuaaliselle, fyysiselle sekä henkiselle väkivallalle ja sen vaikutukset ovat merkityksellisiä naiseksi kasvamisessa. Nuori, joka on kokenut traumoja, oireilee monimuotoisesti kuten mielialanvaihteluina, käytöshäiriönä, ahdistuksena, itsetuhoisuutena tai päihteiden käyttönä. Erityisesti seksuaalinen hyväksikäyttö tai kaltoinkohtelu voi olla erittäin tuhoisaa. (Aronen ym. 2016,336). Mattila-Pupitan (2005, 24) mukaan turvan puuttuminen ja rajojen rikkomisen rikkoo nuorten normaalia kehitystä. Kaltoinkohtelu aiheuttaa jatkuvaa häpeää, syyllisyyttä ja ahdistusta. Tyttöjen seksuaalinen kehitys tarvitsee erityisesti suojaa ja rauhaa, joten erilaiset hyväksikäytön muodot haavoittavat kasvavan naisen identiteettiä syvästi.

Huumeiden käytön vaikutukset naiseuteen korostuivat asunnottomuuden myötä. Jatkuva rahapula ja päihderiippuvuus miesvaltaisissa yhteisöissä vaikutti siihen, että he käyttivät naiseuttaan apuna saadakseen päihteitä. Väyrynen (2007, 201) pohtii naiseuden hyväksikäytön olevan ”naisellisten apujen

loukko” eli tapa saada huumeita huumeiden miesvaltaisissa yhteisöissä. Välinpitämättömyys ja päih- teiden käyttö on keino selvittää arvoristiriitaisessa tilanteessa. Asunnottomana, päihhteiden käyttäjänä itsestä ja omasta hygieniasta huolehtiminen vaikeutui entisestään vaikuttaen samalla ulkonäköön sekä sosiaalisiin suhteisiin. Häpeä ja syyllisyys vaikutti koko elämään. Samalla käsitys naiseudesta muuttui entisestään ja kehon fyysiset ominaisuudet kuten laihuus vaikutti minäkuvaan yhä enem- män. Väyrynen (2007, 200) toteaa huonon hygienian ja välinpitämättömyyden vaikuttavan omaan naiseuteen muun muassa laihuuden ihannointina tai oman terveyden laiminlyöntinä, jolloin myös suhde omaan sukupuoleen ja ajatteluun muuttuu. Huumeiden käyttäjien keskuudessa yleisesti käy- tettävät erilaiset seksuaalimoraaliin kohdistuvat nimitykset ovat omalta osaltaan vaikuttamassa oman naiseuden kokemiseen ja nimitysten seurauksena voidaan naiseutta alkaa hävetä ja halvek- sua.

8.1.3 Ammattiapu nuoruusvuosina

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että **nuorilla naisilla ei ollut sijaishuollon aikana päihdehoitoa, vaikka he olisivat sitä kipeästi tarvinneet.** Täysi-ikäisenä päihdehoito sen si- jaan toteutui useassa eri paikassa erilaisin menetelmin. Päihdepalveluiden saatavuuden ja saavutet- tavuuden haasteet ovat todennettuja haasteita useissa tutkimuksessa kuten (Mäkilä, Jurvanen, Hel- fer, Huhta & Pitkänen 2022, Vanjusov 2022). Päihdepalveluiden puutteellisuus aiheuttaa haasteita monessa yhteydessä ja etenkin korjaavia päihdepalveluita on tarjolla vähän tai joskus ei ollenkaan. Erityisesti alaikäisten päihdehoitoa on vaikea saada ja sen vuoksi nuorisopsykiatriaan ohjautuu päih- deongelmaisia nuoria, jotka tarvitsevat apua muun muassa traumaista johtuvaan oireiluun. (Puusti- nen-Korhonen, 2021.) Päihdepalveluiden puuttuminen on kansantalouden- ja terveyden sekä inhi- millisen näkökulman kannalta ongelmallista. Toimivat päihdepalvelut alentavat kustannuksia tervey- denhuollosta, edistävät tasa-arvoista terveydenhoitamista, vaikuttavat lieventävästi sosiaalisiin on- gelmiin ja lisäävät omalta osaltaan hyvinvointia. Päihdevieroituksen ja avopalveluiden on todettu olevan erityisen vaikuttavia, mikäli ne ovat helposti saavutettavissa. Myös ns. yhden luukun koko- naisvaltaiset palvelut on todettu hyödylliseksi. (Kaukonen, 2005, 321.) Ennalta ehkäisevien palvelui- den lisäksi päihdetyön asiantuntijuuden vieminen osaksi terveyden- ja sosiaalihuollon palveluita olisi ensiarvoisen tärkeää (Kaukonen ym. 2021, 109).

Tuloksista käy esille, että **ammattilaisten moniammatillinen työskentely sijaishuollon ai- kana oli pirstaleista ja kokonaisuuden hallinta puutteelliselta.** Se toi turvattomuutta ja epä- varmuutta tyttöjen elämään. Tyttöyttä tai naiseutta huomioivaa työtettä ei tullut esille, lukuun otta- matta naisille suunnattua päihdekuntoutusta. Monihallinnolliset rakenteet ovat tutkitusti hoitoketjun haavoittuvuuskohta ja tämä vaikeuttaa eri toimintojen, hoitojen tai tuen järjestämistä, moniammatil- lista koordinoitua sekä palveluiden kehittämistä. (Stenius, Kekki, Kuussaari ja Partanen, 2012, 165– 167). Sosiaali- ja terveydenhuollon integraation toivoisi näkyvän myös käytännön tasolla eikä vain hallinnollisina päätöksinä. **Täysi-ikäisenä pitkäkestoiset avohuollon asiakassuhteet olivat merkityksellisiä, ja niillä oli kauaskantoisia positiivisia seurauksia naisten elämässä.** Heino (2020, 244) toteaaakin, että vaikuttavien työmenetelmien takana on pitkäjänteinen työ ja toi- mivat vuorovaikutussuhteet. Työntekijöiden jatkuva vaihtuvuus on erityisesti nuorille vaikeaa. Sosi-

aalityön vaikuttavilla työmenetelmillä on tarkoitus tukea asiakkaita kokonaisvaltaisesti heidän haastavissa elämän tilanteissa. Muuttuvassa maailmassa pitkälle kantavat sosiaalityön tavoitteet yksilön hyvinvoinnin edistämisestä ei saisi unohtua tai jäädä pelkiksi toimenpiteiksi. (Suonio, Linderborg, Lassila. (2014,13.)

Jälkihuolto ei toteutunut tarkoituksenmukaisesti vaan jäi taloudelliseksi tueksi ilman aikuistumisen ja itsenäistymisen tukea. Jälkihuollon toteutumisen ja tasalaatuisuuden on todettu riippuvan kotikunnasta ja erilaisten palveluiden olevan jälkihuollossa pirstaleisia (Hipp, Pukio 2016, 113). Eronen tutki (2013, 78) huostaanotettujen lasten instituutionaalaisia polkuja huostaanoton jälkeen. Itsenäiseen elämään siirtyessä on usein haasteita, joita ei ole aikaisemmin kohdattu. Nuorilla voi olla muun muassa vaikeuksia ottaa apua vastaan.

Tutkimukseni tuloksissa korostui **ammattiavun kykenemättömyys tukea nuoria naisia heidän vaikeiden ja traumaattisten elämänvaiheiden aikana. Ammattiapu oli toisinaan omalta osaltaan lisäämässä ja syventämässä traumaattisia kokemuksia, erityisesti laitoshoidon ja siellä koetut kaltoinkohtelun kokemukset haavoittivat pysyvästi.** Oman tutkimukseni tulokset ovat sijaishuollon osalta samansuuntaisia kuin aikaisemmatkin tutkimukset aiheesta niin Suomessa kuin kansainvälisestikin (Koivula ym. 2020, Colton 2002). Coltonin (2002, 38–40) mukaan lasten kaltoinkohteluun voi olla johtamassa monet eri tekijät kuten työntekijöiden vähäinen koulutus, ohjaus, johtamisen puutteet, haitalliset instituutiokulttuurit ja yhteiskunnan ristiriitaiset asenteet. Kaltoinkohtelu liittyy usein kaikkein vaativinta hoitoa tarvitsevien asiakkaiden hoitoon. Erityisesti suurissa organisaatioissa kaltoinkohtelua esiintyy ja se voi olla siellä jopa estämässä sijaishuollon hoiva-tehtävää. Koivula ym. (2020, 271) mukaan tytöt kokevat henkistä kaltoinkohtelua poikia enemmän. Myös ne nuoret, joilla on mielenterveyden haasteita kokevat kaltoinkohtelua enemmän sijaishuollossa. Lehto-Salon (2011, 60) mukaan erityisesti tyttöjen kohdalla tulee kiinnittää huomiota psyykkisen ja naiseuden kehittymisen haavoittuvuuteen sekä psykiatristen häiriöiden vahvaan samanaikaisuuteen. Päihdehäiriöiden ja käytöshäiriöiden samanaikaisuus on olla vaikuttamassa mielialaan.

Huoli siitä, miten sijaishuollossa terveydellisten erityistarpeiden huomiointi onnistuu tulevaisuudessa, on varmasti aiheellinen. Yhteiskunnan vastuu sijoitetuista nuorista luo oletuksen, että hoitavilla tahoilla on erityistä osaamista käsitellä nuorten haasteita. Tämän toteutuminen tutkimuksen valossa näyttää epävarmalta.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tässä tutkimuksessa tutkittiin nuorten naisten päihteiden käyttöä sekä sen vaikutuksia naiseuteen. Tutkimuksen kohteena oli myös ammattiavun merkitys nuorten naisten elämässä heidän ollessaan lastensuojelun ja jälkihuollon asiakkuudessa. Lähtökohtana tälle tutkimukselle oli asiakkaideni kertomat tarinat päihdetyössä. Siellä herännyt ajatukseni siitä, miten yhteiskunta ei välttämättä pysty vastaamaan lapsuudessa ja nuoruudessa avun tarpeeseen. Tämä johtaa pahimmillaan vuosia kestävään korjaavaan työhön ja inhimilliseen kärsimykseen. Nuo keskustelut ovat säilyneet mielessäni monta vuotta ja olen huomannut sen vaikuttavan työn tekemisen orientaatioon, työpaikkoihin ja myös opintoihini.

8.2.1 Luotettavuus

Tämän opinnäytetyön tekeminen on ollut erittäin mielenkiintoista ja haastavaa. Sen tekeminen on haastanut minut monella tapaa. Pitkä työhistoriani mielenterveys, -päihde ja väkivaltatyöstä niin sairaanhoitajana kuin sosionomina on auttanut minua hahmottamaan naisten elämänhaasteita sekä niiden vaikutuksia toisiinsa. Oma ammatillinen koulutus ja työkokemus on ollut vaikuttamassa tutkimusprosessiin ja sen valintoihin aina tutkimuksen aiheen valinnasta lähtien. Muistelutyömenetelmän valikoitumiseen vaikutti se, että siinä oli omalta työuraltani tuttuja elementtejä kuten terapeuttisuus ja vertaistuki.

Olen pyrkinyt lisäämään tutkimuksen luotettavuutta kuvaamalla mahdollisimman avoimesti tutkimuksen kulkua ja valintoja. Myös aikaisempi tutkimustulosten samankaltaisuus osoittaa omalta osaltaan tutkimuksen luotettavuutta. Elämän tapahtumat yhdessä aikajanan kanssa olivat kirjallisissa tehtävissä selkeästi esillä ja se lisäsi osaltaan tutkimuksen luotettavuutta.

Omien asenteideni, arvojeni sekä työkokemukseni vaikutusta olen pyrkinyt tiedostamaan reflektiivisellä työotteella. Aineistoa analysoidessa pyrin tiedostamaan omien tunteiden ja asenteiden vaikutusta. Erityisesti naisten kokemukset ammattiavusta nosti tunteita, joiden työstäminen vaati erityisen paljon huomiota. Palasin monta kertaa tutkimukseni tutkimuskysymyksiin pysyäkseen oikeiden asioiden äärellä. Tietoisuus omista tunteista on tärkeää, koska ne ohjaavat tutkijaa tutkimusprosessin aikana. Tunteiden ja ajatusten reflektointi auttaa myös ymmärtämään myös omaa kirjoitusprosessia. (Siikala 1997, 48–49.)

Osa tätä opinnäytetyön prosessia oli opetella tekemään tutkimusta osallistavilla tavoilla ja saada tietoa menetelmän soveltuvuudesta tämänkaltaisen tutkimuksen teossa. Uusi menetelmä haastoi minua, mutta olen tyytyväinen rohkeudestani kokeilla uusia menetelmiä. Kokemattomuuteni menetelmästä tuli esille etenkin ensimmäisellä tapaamiskerralla, kun huomasin olevani haastattelijan roolissa, korjasin omaa positiotani ja toisella tapaaminen sujui paremmin. Muistelutyömenetelmä mahdollisti hyvin vaikeiden elämäntilanteiden tutkimisen ottaen huomioon tutkittavan asian arkaluontoisuuden. Etukäteen tehnyt tehtävät olivat tukemassa muistamista ja tapahtumien aikajanaa. Tämä oli omalta osaltaan lisäämässä tutkimustulosten luotettavuutta. Menetelmää valitessa olisi kuitenkin ollut syytä huomioida menetelmän soveltuvuus traumaattisten muistojen muistelussa. Traumaattiset kokemukset vaikuttavat muistia heikentävästi ja samalla ajankohtien hahmottaminen voi vaikeutua (Heinjoki, Silver 2012, 85.)

Tutkimuksen luotettavuuteen on vaikuttanut myös oma suhteeni tutkimukseen osallistuviin, heidän ollessa minulle tuttuja vuosien takaa. Tuttuus on ollut vaikuttamassa etenkin luottamuksellisen suhteen syntymiseen tutkittavien kanssa, joka edistää arkaluontoisten asioiden käsittelyä. Tuttuudella voi olla kuitenkin myös kielteisiä vaikutuksia. Tunteet voivat olla estämässä tutkijaa, ettei hän näe tai kuule olennaisia asioita tutkimuksen kannalta. Tämän asian pyrin huomioimaan valmistautumalla etukäteen tapaamisiin miettien omaa rooliani ja muistelunkohteena olevaa teemaa. Myös analysointivaiheessa kiinnitin erityistä huomiota aineiston pelkistykseen, ryhmittelyyn, luokitteluun ja analyysiin, jonka avulla pyrin tiivistämään luotettavasti samankaltaisuuksia huomioiden myös aikajana.

Tutkimuksen tulosten kirjaamisessa oli aluksi haasteita, mutta niiden sijoittaminen iän sekä lastensuojelun ja jälkihuollon mukaan auttoi kirjoittamaan tuloksia. Oman lisän kirjoittamisen vaikeuteen toi aineiston arkaluontoisuus ja sen kunnioittaminen.

8.2.2 Eettisyys

Tutkimukseen osallistuvat henkilöt ovat vapaaehtoisesti suostuneet tähän opinnäytetyöhön, ja kerroin heille mahdollisuudesta keskeyttää tutkimukseen osallistuminen tutkimuksen kaikissa vaiheissa, mikäli kokevat siihen tarvetta. Ennen keskusteluja kiinnitin erityistä huomiota siihen, että tapaamista koskevat säännöt ovat selkeät ja korostin sitä, että jokainen saa itse määrätä kuinka paljon haluaa kertoa omista muistoistaan. Keskustelun aikana kiinnitin huomiota turvallisen ilmapiirin luomiseen. Otin huomioon sen, että keskustelut voivat myös herättää naisissa vaikeitakin muistoja ja huomioin tarjosin tapaamiskertojen jälkeen mahdollisuutta olla minuun yhteydessä, mikäli käsitellyt asiat aiheuttaisivat tarvetta lisäkeskusteluun. Näitä yhteydenottoja ei tullut. Toisen tapaamiskerran jälkeen oli tutkittaviin yhteydessä ja kyselin kuulumisia varmistaen sen, etteivät käsitellyt asiat aiheuttaneet ylipääsemättömiä tai vakavia tunnereaktioita.

Tätä tutkimusta tehdessä on korostunut anonymiteetistä huolehtiminen. Anonymiteetistä huolehtiminen on vaikuttanut siihen, että paikkakuntien nimet ja hoitopaikkojen nimiä ei ole nähtävissä. Myös erilaiset yksittäiset tapahtumat, joista tutkittavat voisi tunnistaa on jätetty pois.

Tulosten ja johtopäätösten työstämisen jälkeen lähdimme tutkimukseen osallistuneiden naisten kanssa päiväretkelle. Samalla annoin heille luettavaksi tulokset ja johtopäätökset. Tällä halusin varmistaa sen, että he hyväksyivät julkaistavan tekstin ja tulokset vastaavat heidän tarinaansa. Päivä oli erittäin tunteikas, antoisa ja mahdollisti tärkeän loppukeskustelun, joka kokosi yhdessä jaetut tarinat yhteen.

Vaikeiden asioiden käsittely ja eettinen pohdinta ammattiavun merkityksestä oli aika ajoitin raskasta. Aineiston vaativuuden vuoksi kiinnitin huomiota myös omiin voimavaroihin ja hyvinvointiin erityisesti aineistoa käsitellessä, mutta myös muissa tutkimuksen vaiheissa.

8.3 Tutkimuksen merkitys ja oma oppiminen

Opinnäytetyöni antaa työn tilaajalle Hyvää Jälkeä-hankkeelle tietoa siitä, millaista nuorten naisten päihdeiden käyttö oli ja miten se näkyi nuorten naisten naiseksi kasvamisessa sekä miten he kokivat ammattilaisten avun. Samalla se auttaa ymmärtämään lastensuojelun- ja jälkihuollon asiakkuudessa olevia nuoria naisia, joilla on päihdeiden haitallista käyttöä. Tutkimuksesta saatua tietoa voidaan hyödyntää jälkihuollon kehittämisessä. Tutkimus todentaa myös sitä, kuinka kipeästi sijais- ja jälkihuolto kaipaa päihde- ja mielenterveystyön osaamista sekä vaikuttavia hoitomenetelmiä arjen työhön.

Tutkimustuloksia kirjoittaessani pohdin omia valintojani sekä osaamista tai osaamattomuuttani tutkimuksen teossa. Edellisestä opinnäytetyöstä on lähes 10 vuotta ja taidot olivat auttamattomasti hukassa. Loppua kohti alkoi tuntua, että punainen lanka löytyy ainakin välillä ja työstä voi jopa selvitä. Omia valintojaan ja teoreettista viitekehystä voisi jossitella loputtomasti. Pohdin matkan varrella

myös, että oliko tutkimus liian laaja ja tukivatko tutkimuskysymykset hyvin toisiaan. Olisiko ammattivun merkitystä voinut jättää pois ja syventyä vielä enemmän naiseksi kasvamisen haasteisiin? Tutkimuksen keskeiset käsitteet olivat kuitenkin kietoutuneita toisiinsa, joten jonkun osan pois jättäminen olisi tehnyt tästä tutkimuksesta hyvin erilaisen.

Käytössä ollut muistelutyömenetelmän käytön opettelu on myös haastanut useaan kertaan. Opin näytetyötä tehdessäni tulini tietoiseksi siitä, että menetelmällisesti mukana on myös kanssatutkijuiden elementtejä, johon piti myös perehtyä tutkimusta tehdessä.

Hyvää Jälkeä-hankkeen myötä kuuluin työpajoihin, joita ohjasivat Savonian sosiaalipuolen opettajat. Työpajat tukivat tutkimusprosessin etenemistä ja toivat monia näkökulmia tutkimukseni menetelmiin sekä viitekehukseen. Työpajoilla oli myös merkitystä omaan reflektiiviseen pohdintaan ja omaan oppimiseen.

Tutkimuksen tekeminen on herättänyt minussa monenlaisia tunteita ja erittäin ristiriitaisia ajatuksia terveyden- ja sosiaalihuollon ammattivasta haastaen pohtimaan myös oman työn eettisiä periaatteita. Nuorten kaltoinkohtelu on ollut tiedossa jo pidempää, mutta silti toimintatapa elää yhteiskunnassamme, jonka pitäisi olla maailman onnellisimpia.

8.4 Jatkotutkimusaiheet

Tärkeimmäksi jatkotutkimusaiheeksi nostan päihdetyön tutkimuksen lastensuojelun ja sijaishuollon kentällä, koska sen puuttumisella on merkittäviä kansantaloudellisia- ja terveydellisiä sekä yhteiskunnallisia merkityksiä. Tutkimuksen edetessä kiinnitin huomiota siihen, miten vähänlaisesti on Suomessa tehty tutkimusta nuorten psykiatrisesta osastohoidosta etenkin nuorten näkökulmasta. Osallistavilla tutkimusmenetelmillä olisi mahdollisuus saada paljon arvokasta tietoa heidän kokemuksistaan. Huomioni kiinnittyi tutkimusta tehdessäni myös siihen miten vähän tyttöjen ja naiseuden huomiointia on nuorille suunnatuissa palveluissa, vaikka eri tutkimustukokset kiistatta on osoittanut niiden tarpeellisuuden. Olisiko siinä tärkeä ja ajankohtainen kehittämiskohteen paikka?

LÄHTEET

- Aronen, Eeva 2016. Traumaperäiset stressihäiriöt ja sopeutumishäiriöt. Teoksessa Kirsi Kumpulainen, Eeva Aronen, Hanna Ebeling, Eila Laukkanen, Mauri Marttunen, Kaija Puura & Andre Sourandet (toim.) Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Tallina. Kustannus Oy Duodecim, 336–341.
- Colton Matthew 2002: Factors Associated with Abuse in Residential Child Care Institutions- Children & Society, 16. <http://dx.doi.org/10.1002/chi.683> Viitattu 11.8.2022.
- Cyranowski, Jill, Frank, Ellen, Young, Elisabeth & Shear, Katherine. 2000. Adolescent onset of the gender difference in lifetime rates of major depression: A theoretical model. *Archives of General Psychiatry*, 57, 21–27. DOI: [10.1001/archpsyc.57.1.21](https://doi.org/10.1001/archpsyc.57.1.21) Viitattu 16.4.2022
- Dierker, Lisa, Merikangas, Kathleen & Szatmari, Peter. 1999. Influence of parental concordance for psychiatric disorders on psychopathology in offspring. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*. <https://doi.org/10.1097/00004583-199903000-00015> Viitattu 17.11.2022.
- Ellonen, Noora & Pösö, Tarja 2010. Lasten väkivaltakokemukset lastensuojelulaitoksissa ja sijaisperheissä. *Yhteiskuntapolitiikkalehti* 75:1. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201209117691> Viitattu 8.8.2022.
- Eronen, Tuija 2013. Viisi vuotta huostaanotosta. Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista. Helsinki. Raportti. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. [URN_ISBN_978-952-245-833-9.pdf](https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-833-9) (julkari.fi) Viitattu 12.9.2022.
- Fergus, Stevenson & Zimmerman, Marc A 2005. Adolescent resilience. Framework for Understanding Healthy Development in the Face of Risk: doi: [10.1146/annurev.publhealth.26.021304.144357](https://doi.org/10.1146/annurev.publhealth.26.021304.144357). Viitattu 15.4.2022
- Goldstein, Lea & Rogers, Peter 2012. Tunnista nuorten huume- ja alkoholiongelmat. Suomennos Kangasniemi, Katja. Hämeenlinna: Minerva kustannus oy.
- Granfelt, Riitta. 1998. Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Pieksämäki. Kirjapaino Raamattutalo. 77–80.
- Haug, Frigga & others 1987. Female Sexualization. Printed in the Thetford Press. Norfolk.
- Heinjoki, Heidi & Silver, Riitta 2012. Teoksessa Kuusikallio, Visa & Kuusikallio, (toim.) Hyväksikäytyt: selviytyjät kertovat. Helsinki. Minerva, 85.
- Heino, Tarja 2007. Keitä ovat uudet lastensuojelun asiakkaat. Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana. Stakes. Helsinki. Valopaino Oy. untitled (julkari.fi) Viitattu 9.9.2022.
- Heino, Tarja 2014. Lastensuojelun pirullinen tehtävä. Artikkeliteoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen toim. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos. Helsinki. [THL_2014_21Teema.pdf](https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-833-9) (julkari.fi) Viitattu 7.4.2022
- Heino, Tarja 2020. Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa. (Toim.) Tarja, Heino. Raportti 12 / 2020. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos. Helsinki. PunaMusta Oy. Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa (julkari.fi) Viitattu 11.9.2022.
- Heino, Tarja, 2021. Mitä tutkimus kertoo lastensuojelun jälkihuollosta ja sen kehittämisen tarpeista? Terveys- ja hyvinvoinninlaitos. Mitä tutkimus kertoo lastensuojelun jälkihuollosta ja sen kehittämisen tarpeista? (thl.fi) Viitattu 16.4.2022

Heino, Tarja, Forsell, Martta, Eriksson, Pia, Känkänen, Päivi, Santalahti, Päivi & Tapiola, Mia. 2018. Lastensuojelun, lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian yhteiset asiakkaat – yhteinen vastuu. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos. Päätöksen tueksi. 50. THL_PT_50_2018_verkkoon.pdf (julkari.fi) Viitattu 20.4.2022.

Heino, Tarja, Hyry, Sylva, Ikäheimo, Salla, Kuronen, Mikko, Rajala, Rika. Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset HuosTa-hankkeen (2014–2015) päätulokset. Microsoft Word - SK_26.4.16_HuosTa-raportti 250416 (4).doc (julkari.fi) Viitattu 2.3.2022.

Helve, Helena. 1992. Tyttöjen kriittinen maailmankuva. Teoksessa Sari Näre, Jaana Lähteenmaa (toim.) Letit liehumaan: tyttökuultuuri murroksessa. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura, 247.

Hipp, Tiia & Pukkio, Saana 2016. Nuorten osallisuus ja kokemustieto jälkihuollon kehittämisessä. Teoksessa Tiia Hipp & Saana Pukkio (toim.) Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Mikä jälki jää? Helsinki. Lastensuojelun keskusliitto. Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyöhön-120616-1.pdf (Iskl.fi) Viitattu 15.9.2022.

Hirschovits-Gerz, Tanja, Heino, Tarja, Weckroth, Niina & Itkonen, Veera. 2022. Lastensuojelun jälkihoito. Teoksessa Tanja, Hirschovits-Gerz, Niina Weckroth, Tarja Heino (toim.) Ikkuna aikuistumiseen. Selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden nuorten tuesta ja palveluista (julkari.fi) Viitattu 27.11.2022

Holmberg, Jan, Partanen, Airi ja Koski, Marjo, Inkinen, Maria, Salo-Chydenius, Sisko 2015. Päihteet ja niiden käyttö. Päihdehoitotyö. Helsinki. Sanoma Pro Oy.

Honkanen, Katariina. 1996. Nainen. Teoksessa Anu Koivunen & Marianne Liljeström (toim.) Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino, 152.

Hyvää Jälkeä-hanke. Tampereen yliopisto 2022. Verkkojulkaisu. Esittely | Hyvää jälkeä – Jälkihuolto siirtymänä ja aikuistumisen tukena uudistuvassa palvelujärjestelmässä | Tampereen korkeakoulu yhteisö (tuni.fi) Viitattu 6.2.2022.

Hyytiä, Petri 2015. Päihteiden vaikutus kasvavan lapsen ja nuoren aivoihin. Teoksessa Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 131 (10), 933–939. Verkkokirja. <https://www.duodecim-lehti.fi/duo12255>. Viitattu 7.4.2022

Inkinen, Helena & Lorentz, Roosa 2022. Nuorten kokemuksesta nousevia kehittämistoiveita lastensuojelun jälkihuoltoon. Teoksessa Tanja, Hirschovits-Gerz, Niina Weckroth, Tarja Heino (toim.) Ikkuna aikuistumiseen. Selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden nuorten tuesta ja palveluista (julkari.fi) Viitattu 27.11.2022

Kaltiala-Heino, Riitakerttu & Lindberg, Niina. 2016. Nuorisopsykiatrisen osastohoito. Teoksessa Kirsi Kumpulainen, Eeva Aronen, Hanna Ebeling, Eila Laukkanen, Mauri Marttunen, Kaija Puura & Andre Sourander (toim.) Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Tallina. Kustannus Oy Duodecim, 454–455.

Karttunen, Teija. 2013. "Naiserityisen työtteen elementeistä päihdehoidossa". Teoksessa Varjoja naiseudessa. Elina Virokannas & Sanna Väyrynen (toim.) Kuopio. Unipress.

Kaukonen, Olavi & Kuussaari Kristiina. 2021. Yhteiskunnan muutos ja päihdepalveluiden tutkimus. Teoksessa Olavi Kaukonen & Kristiina Kuussaari (toim.) Päihdepalveluiden yhteiskunnalliset haasteet. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos. PunaMusta Oy, 110. Päihdepalveluiden yhteiskunnalliset haasteet (julkari.fi) Viitattu 25.11.2022.

Kaukonen, Olavi. 2005. Torjunta vai poisto? Päihdepalvelujen kehitys laman jälkeen. Yhteiskuntapolitiikka-lehti 70:3, 312.

Kiuru, Kaisa-Elina & Metteri Anna. Lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian yhteisasiakkuus potilaskertomusaineistossa. Sosiaalilääketieteen aikakauslehti 2014: 51, 147, 158.

- Koivula Maija, Ellonen Noora, Ikonen Riikka & Paavilainen Eija 2020. Nuorten kaltoinkohtelukokemukset ammatillisissa perhekodeissa ja lastensuojelulaitoksissa. Yhteiskuntapolitiikka 86, 3, 271. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021060936128> Viitattu 8.8.2022.
- Kosola, Silja, Niemelä, Emma & Niemelä, Solja 2018. Nuoruutta vai alkava häiriö. Nuorisolääketiede. Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 134, 8. duo14288.pdf (terveysportti.fi) Viitattu 15.4.2022.
- Kosonen, Ulla 1998. Koulumuistoja naiseksi kasvamisesta. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteiden, valtiopopin ja filosofian julkaisuja. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylän yliopistopaino. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5886-2> Viitattu 2.5.2022.
- Kraav, Siiri-Liisi, Kaittä, Anniina & Anis, Merja Lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian yhteisasiakkaita tutkimassa – Sosiaalityön tiedeblogi — tutkitusti sosiaalityöstä (home.blog) Turun yliopisto. Viitattu 16.11.2022
- Kulmala, Meri 2021. Nuoret oman elämänsä asiantuntijoina ja kanssatutkijoina: oppitunteja aikuis-tutkijoille. Luento. Tampereen yliopisto. 31.1.2021.
- Käyhkö, Mari 2021. Muistelutyömenetelmä. Teoksessa Ryyänen Sanna & Rannikko Anni (toim.) Tutkiva mielikuvitus. Tallina. Gaudeamus.
- Lastensuojelulaki. Lastensuojelulaki 417/2007 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX ® Viitattu 5.4.2022.
- Lehto-Salo, Pirkko 2011. Koulukotisijoitus - Nuoren toinen mahdollisuus? Väitöskirja. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 414. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-4435-3> Viitattu 3.1.2022.
- Marttunen, Mauri, Kataja, Helena, Henttonen, Antti, Hokkanen, Tiina, Tuominen, Tiina & Ebeling, Hanna 2004. Hyötykö käytöshäiriöinen nuori nuorisopsykiatrisesta osastohoidosta. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 120, 43–49. <http://hdl.handle.net/10138/297750> Viitattu 20.11.2022
- Mattila-Pupita, Kati 2005. Päihdeongelmanaisen naisen lapsuus ja nuoruus. Teoksessa Hiltunen, Tarja, Kujala Virpi, Mattila-Pupita, Kati (toim.) Näkyvä piilo. Päihdeongelmanaisen naisen matka haavoittuneesta lapsuudesta eheyteen. Jyväskylä. Sininauhaliitto ja Päiväosakeyhtiö.
- Muukkonen, Tiina 2017. Tietoa väkivaltaa kokeneiden nuorten selviytymisen kokemuksista – Nuorten kokeman väkivallan asiantuntijafoorumi. Teoksessa Tiina Muukkonen & Julia Kuokkanen (toim.). Turvallisesti sijaishuollossa – Väkivaltatyön keinoja lastensuojelulaitoksessa. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 4/2017 Susanna Hoikkala ja Julia Kuokkanen (toim.) Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 4/2017. Turvallisesti-sijaishuollossa.pdf (Iskl.fi) Viitattu 8.8.2022.
- Mäenpää-Reenkola, Elina 1998. Naisen verhottu sisin. Helsinki. Yliopistopaino.
- Mäkilä, Annastiina, Jurvanen, Susanna, Helfer, Alix, Huhta, Helen & Pitkänen, Tuuli. 2022. Teoksessa Polkuja päihdepalveluihin; Selvitys päihdepalveluiden saatavuudesta ensimmäisellä hakukerralla. Päihdeasiamiestoiminta 2022. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. Polkuja päihdepalveluihin. Selvitys päihdepalveluiden saatavuudesta ensimmäisellä hakukerralla. (ehyt.fi) Viitattu 12.12.2022.
- Nousiainen, Virve & Perttu, Sirkka 2002. Teoksessa Marie Rautava & Sirkka Perttu (toim.) 2002. Naisiin kohdistuva pari- ja lähisuhdeväkivalta – Käsikirja perus- ja täydennyskoulutukseen. Helsinki: Stakes/Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti, 51–63.
- Ojanen, Karoliina. 2011. Katsaus tyttötutkimuksen suomalaiseen historiaan ja keskusteluihin. Teoksessa Karoliina Ojanen, Heta Mulari & Aaltonen, Sanna (toim.) Entäs tytöt; johdatus tyttötutkimukseen. Jyväskylä. Bookwell Oy.

- Paananen, Ulla. 2006. Naisen kohtaaminen. Teoksessa Ulla Paananen, Sirkka Pietiläinen, Eija Raussi-Lehto, Pirjo Väyrynen & Anna-Mari Äimälä. (toim.) Kätilötyö. Tampere: Tammer-Paino Oy, 529.
- Partanen Airi 2021. Päihdehuolto osana sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta ja strategista ohjausta. Teoksessa Olavi Kaukonen & Kristiina Kuussaari (toim.) Päihdepalveluiden yhteiskunnalliset haasteet. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. PunaMusta Oy. Päihdepalveluiden yhteiskunnalliset haasteet (julkari.fi) Viitattu 25.11.2022.
- Puustinen-Korhonen, Aila, 2021. Alaikäisten hoidossa paljon puutteita. A-klinikkasäätiö. Tiimilehti, 2/2021. Alaikäisten päihdehoidossa paljon puutteita | A-klinikkasäätiö (a-klinikkasatio.fi) Viitattu 10.11.2022.
- Quadara Antonina, Stathopoulos Mary & Jenkinson Rebekka. 2016. Australian's national research organisation for womens safety to. Establishing the Connection: Interventions linking service responses for sexual assault with drug or alcohol use/abuse. Establishing the Connection: Interventions linking service responses for sexual assault with drug or alcohol use/abuse: Final report (apo.org.au) Viitattu 9.9.2022
- Ranta Klaus, Parhiala Pauliina, Pelkonen Riitta, Seppälä Timo T., Mäklin Suvi, Haula Taru, Nikula Minna, Mäkinen Mauno, Rintamäki Teija, Marttunen Mauri, 2018. Nuorten masennus, mielenterveyden hoitoketjut ja näyttöön perustuvan hoidon integroitu implementaatio perustasolle. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 90/2017. 5cba5bf5-0156-4d53-945e-74d451671dcd (tietokayttoon.fi) Viitattu 15.4.2022
- Ruisniemi, Arja 2006. Minäkuvan muutos päihderiippuvuuden toipumisessa. Väitöskirja. Tampere. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. <https://urn.fi/urn:isbn:951-44-6619-5> Viitattu 5.1.2022
- Rönkä, Sanna, Ollegren Jukka, Alho Hannu, Brummer-Korvenkontio, Henriikki, Gunnar Teemu, Karjalainen Karoliina, Partanen Airi, Väre Tiina. 2017. Amfetamiinien ja opioidien ongelmakäytön yleisyys Suomessa vuonna 2017. Lääketieteellinen aikakausikirja Duodecim 136,8, 927–35. duo15450.pdf (terveysportti.fi) Viitattu 3.1.2022
- Saastamoinen, Kati. (2020). Lapsi Sijaishuollossa – Yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoitustoimenpiteet. Keuruu. Otavan kirjapaino.
- Saastamoinen, Kati. Lasten oikeuksien toteutuminen sijaishuollossa vuosina 2018–2020 Lasten eduskunnan oikeusasiamiehelle tekemien kantelujen näkökulmasta. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2021:6. Sosiaali- ja terveysministeriö. Taitto Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto. Helsinki. 2021. Viitattu 13.11.2022
- Seppänen, Janne 2005: Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. Tampere. Vastapaino.
- Siikala, Jukka 1997- Kulttuurin käsite ja etnografian ongelma. Teoksessa Anna Maria Viljanen & Minna Lahti (toim.). Kaukaa haettua. Kirjoituksia antropologisesta kenttätyöstä. Helsinki. Suomen Antropologinen Seura.
- Sosiaali- ja terveysministeriö, 2022. Sosiaalipalvelut/lastensuojelu. Verkkojulkaisu. Lastensuojelu - Sosiaali- ja terveysministeriö (stm.fi) Viitattu 17.4.2022.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Tutkimussuunnitelma. Hyvää Jälkeä-hanke. Verkkojulkaisu. 2021_Korkiamäki_Tutkimussuunnitelma_Hyvää+jälkeä_Korkiamäki.pdf (stm.fi) Viitattu 12.2.2022.
- Stenius, Kerstin, Kekki Tuula, Kuussaari Kristiina & Partanen Airi 2012. Päihde- ja mielenterveyspalveluiden integraatio – kirjava käytäntö Suomen kunnissa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Yhteiskuntapolitiikka-lehti 77:2. YP2_2012.indd (julkari.fi) Viitattu 12.11.22

- Suonio, Mari, Linderborg, Henrik & Lassila, Tytti (toim.) Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuramusalalla. 2014.
- Terveyden- ja hyvinvointilaitoksen tilastoraportti 22/2022. Lastensuojelu 2021 (julkari.fi) Viitattu 12.10.2022
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Turpeinen, Pirkko. 2004. Ahdingossa luova lapsi ja nuori – tienviittoja kasvuun. Helsinki: Edita Prima Oy
- Valvira. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. 2022. Dnro V/6085/2022. Asiakirjamallipohja (valvira.fi) Viitattu 15.1.2023
- Vanjusov, Heidi 2022. Saatavilla, mutta ei saavutettavissa? Sosiaalioikeudellinen tutkimus. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Oikeustieteiden laitos. Itä-Suomen yliopisto. Joensuu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-4625-6> Viitattu 12.11.2022.
- Vierula, Tarja & Korkiamäki, Riikka. Miksi jälkihuollon tutkiminen on tärkeää. Tampereen yliopiston blogi. 30.3.2022. Blogi: Miksi jälkihuollon tutkiminen on tärkeää? | Hyvää jälkeä – Jälkihuolto siirtymänä ja aikuistumisen tukena uudistuvassa palvelujärjestelmässä | Tampereen korkeakouluyhteisö (tuni.fi) Viitattu 6.1.2023.
- Von der Pahlen, Bettina & Marttunen, Mauri. 2013. Päihteiden käyttö ja päihdehäiriöt. Teoksessa Marttunen, Mauri, Huurre, Taina, Strandholm, Thea & Viialainen, Riita. (toim.) Nuorten mielenterveyshäiriöt. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. THL_OPA025_2013.pdf (julkari.fi) Viitattu 17.4.2022
- Väyrynen, Sanna 2007. Usvametsän neidot Tutkimus nuorten naisten elämästä huume kuvioissa. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-911-1> Viitattu 17.4.2022.
- Werner, Emmy. E, 1989. High-risk children in young adulthood: a longitudinal study from birth to 32 years. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/j.1939-0025.1989.tb01636.x> Viitattu 16.4.2022
- Yliruka, Laura, Kantoluoto, Anne, Heino, Tarja, Laine Terhi & Hipp Tiia (toim.). Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus Osana lastensuojelun VIP-nuoren palvelupolkua 2020. Työpaperi 32/2020. Helsinki. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus (julkari.fi). Viitattu 3.1.2022.
- Ylitapio, Outi. 2009. Lastentarhanopettajien jaettuina muisteluja sukupuolesta ja vallasta arjen käytännöissä. Akateeminen väitöskirja. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-2011281051> Viitattu 12.4.2022